

**laiškai
lietuviams**

balandis/april 1981

ATSAKYMŲ BEIESKANT	109	Red.
VELYKINĖS MINTYS	111	Dalia Staniškienė
DIEVO ŽINGSNIAI PER ISTORIJOS LAUKĄ	114	Anicetas Tamošaitis, S.J.
PALAIMINTI TAIKDARIAI	117	Chiara Lubich
EILERAŠČIAI	119	Eglė Juodvalkė
LAISVĖ — BRANGUS TURTAS	120	Vilija Kerelytė
PASIRINKIMAS	123	Nijolė Jankutė
AR MOKAME DŽIAUGTIS?	125	Dr. L. Brazdeikienė
70 METŲ NUO M. ČIURLIONIO MIRTIES	128	Jonas Miškinis
ŠEIMA BAŽNYTINIŲ ĮSTATYMŲ SŪKURYJE	130	Vytautas Kasniūnas
KODĖL VAIKAI NESUTARIA?	133	E. Elijošaitienė
ŽUDIKAI IR KENKĖJAI, KURIŲ NIEKAS NEBAUDŽIA	135	Daktaras
DEŠIMTOJI B. RAILOS KNYGA	136	t. alga
TĖVYNĖJE	138	Vytas Butvila
KALBA	142	Juozas Vaišnys, S.J.
TRUMPAI IŠ VISUR	143	J. Pr.

Šis numeris iliustruotas velykiniais margučiais. Jūs numargino viena lietuvaitė, paskui nufotografavo ir pagamino velykinius atvirukus. Jūs gavome iš Lietuvos. Viršelio nuotrauka — Algirdo Grigaičio.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by the Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$8.00, single copy 80 cents. Second class postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing offices.

VELYKINĖS MINTYS

Tikrai prasminga Velykas švęsti pavasarį, kai žiemos gruodo sutraukta žemė atgyja, kai keliasi visa gamta, pasipuošusi linksmomis spalvomis, naujais žiedais. Visur triumfuoja gyvybė. Ir Velykų varpai skelbia atėjusį pavasarį, prašvitusį džiaugsmą, naują, jau niekad nesibaigiančią gyvybę.

Prašvitus pavasariui, tartum iš naujo atgyja ir žmogus. Pasikeičia jo būdas, išvaizda ir mintys. Pajudrėja sąnariai, pralinks mėja veidas, ateina noras džiaugtis ir gyventi. Jis norėtų tik gyventi ir niekad nemirti. Mirtis?.. Juk tai kažkoks nerealus sapnas... gal tik pesimistų pasaka? Argi galima mirti, argi galima apie mirtį galvoti, kai gyvenimu džiaugiasi iš naujo atgimusi gamta? Kam dar gimti, jeigu paskui reikėtų mirti? Juk ne mirčiai, bet gyvenimui gimstama.

Tai pavasariškos mintys. Ir visai teisingos. Iš tikrųjų juk tik gyvenimui gimstama. Kai krito rudens lapai, atrodė, kad miršta gražioji vasaros gamta, miršta amžinai... Bet pralėkė trumpas akimirksnis — ir štai iš po tų nukritusių ir mirusių lapų kelia galvas jaunutės besišypsiančios ir gyvenimu alsuojančios gėlės.

Kas gi galėjo tikėtis, kad iš po tų sudžiūvusių ir supelėjusių lapų vėl kelsis gyvybė? Ir žmogaus gyvenimą rudens lapai tik laikinai gali paslėpti. Ateis pavasaris, ir jis vėl stiebsis į tą amžinąją Saulę, kuriai jis gimė, kuriai Tvėrėjo yra skirtas.

Tas pats varpas, kuris Velykų rytą prisikėlimą skelbia, kartais suskamba ir kitokiais akordais. Jis praneša žmonėms, kad kuris nors jau dengiamas pageltusių rudens lapų... Reti jo dūžiai aidi ir liepia žmogui pamąstyti, susikaupti, pažvelgti į save. Argi ne tas pats varpas, o koks skirtingas jo skambesys! Bet jei geriau į tuos retus varpo dūžius įsiklausysi, tai išgirsi, kad rimti "Requiem" garsai yra tik įvadas į linksmą, garbingą "Aleliuja".

(“Laiškų lietuviams” konkurse II premiją

Meilė kantri, meilė maloninga, ji nepavydi; meilė nesididžiuoja ir neišpuiksta. Ji nesielgia netinkamai, neieško savo naudos, nepasiduoda piktumui, pamiršta, kas buvo bloga, nesidžiaugia neteisybe, su džiaugsmu pritaria tiesai. Ji visa pakelia, visa tiki, viskuo viliasi ir visa išsveria (1 Kor 13).

Ne žemės derlumui, ne rūbų įvairumui, ne gamtos gražumui, ne miestų ir pilių tvirtumui gyvuoja tauta, bet savo kalbos išlaikymu ir vartojimu. (Kan. M. Daukša)

Perskaičius šių metų “Laiškų lietuviams” konkurso temą — “Kaip išlaikyti šeimos vienybę ir lietuviškumą” — minty iškilo dvi pagrindinės sąvokos: komunikacija (šeimos vienybei) ir lietuvių kalba (lietuviškumui). Tai labai sutrumpintas ir suprastintas atsiliepimas į šias dvi atskiras temas, kurioms iš tiesų nėra vieno atsakymo, kurios slepia daug sunkumų, problemų, niuansų... Tačiau tarp šių dviejų temų randamas ir ryšys: šeimos lietuviškumas dažnu atveju padeda šeimą suvienyti; o vieninga šeima gali tuo pačiu padėti jos lietuviškumui. Bet būna ir atvirkščiai, kada viena sąvoka kitai kenkia. Tai būna tokiais atvejais, kada lietuviybės vertybė padedama aukščiau už patį žmogų... Jei vaikas šeimoj nelaimingas, jis gali nusiukti ir nuo lietuviybės; nevieninga lietuviška šeima gali atstumti vaiką ir nuo lietuviškumo.

Rašytojas Eugene Kennedy teigia, kad subrendusio žmogaus pažymys nėra tai, kad jis jau pasiekė savo tikslą, bet tai, kad jis žino, *kur* jis keliauja ir *kaip* ten patekti. Tokio subrendimo reikia ir šeimoje, kuri nori išlaikyti vienybę ir lietuviškumą.

Kiekvienas mūsų kasdien, kas valandą keičiamės. Ir todėl reikalinga nuolatos ieškoti būdų bei priemonių išylančioms problemoms spręsti. Priėmus vienas kitą — vyrai žmonas, žmonos vyrus, tėvai vaikus, vai-

kai tėvus — kaip žmones, nuolat klystančius, puolančius, bandančius, nusiviliančius, bet vėl mėginančius pakilti, bus pagrindas statyti šeimos ir lietuviybės mūrą.

Pirmiausia, kas yra krikščioniška šeima? Bažnyčia mus moko, kad santuoka — tai Kristaus ir Bažnyčios vienybės simbolis, tai iš tiesų maža Bažnyčia, sukurta dviejų žmonių. Taigi: “Krikščioniškoji šeima, kaip mažutė išganymo bendruomenė, turi būti ženklas Dievo meilės, kuri parodyta žmonėms Bažnyčioje per Kristų” (“Rimties valandėlei”, *Draugas*, 1981 vasario 14). Priėmus šią tiesą, peršasi išvada, kad ir vienybė, ir lietuviybė šeimoje bus išlaikytos tik tada, kai šios vertybės bus ugdomos su meile ir iš gilaus įsitikinimo, o ne atmetinai ir prievarta.

Žmonės supranta ir pripažįsta, kad, norint bet ką pasiekti, reikalinga kietas darbas, pastangos; tačiau tai dažnai užmirštama šeimoj: galvojama, kad mylint vienas kitą, savaime vienybė klestės; kad gimus lietuviškoj šeimoj, savaime vaikas užaugs geru lietuviu.

Šiais laikais žmonės turi tiek daug visokių užsiėmimų, kad dažnai nelieka laiko nei jėgų šeimai. Ir kartais tie visi, kad ir geri, užsiėmimai ir yra tai, kas šeimą pradeda skirti, tolinti nuo vienas kito ir vesti į nevienybę ar visišką iširimą... ir į vaikų nutautėjimą...

Meilei ir vienybei šeimoje augti neužtenka būti tik *šalia* vienas kito; reikia būti *su* vienas kitu, bendrauti. Žinoma, norint tai pasiekti, reikia nuolatinių kasdieninių pastangų; tai savaime neatsitinka.

Sakoma, jog vien dėl to, kad šeimoje nėra išorinio, matomo nesutarimo, atviro karo, dar nereikia, kad šeima tikrai vieninga. Vyras ir žmona gal nesimuša, bet ir nebendrauja. Ji uoliai skalbia, verda ir prižiūri vaikus, o jis uždirba duoną ir parėjęs namo

“atsipučia” prieš televizijos ekraną... Ir taip jie svetimėja ir tolsta nuo vienas kito. Kol maži, dar juos riša vaikai, o vaikams užaugus, jau nei to ryšio nebelieka. Tarp jų nėra tikros komunikacijos, tikro bendravimo, atvirumo ir jautrumo vienas kitam, o visa tai ir yra pagrindas šeimos vienybei pasiekti.

Kokiu būdu tą komunikaciją įgyvendinti? Lois ir Joseph Bird, knygos “Marriage is for Grownups” autoriai, teigia, kad pirmasis žingsnis į tikrą komunikaciją yra pažinti vienas kitą, žinoti vienas kito pamėgimus, norus, siekimus... Tačiau kito nesuprasi, jei nepažinsi pirma savęs. Kodėl aš taip, o ne kitaip reaguojau? Kad būtum atviras kitam, pirmiausia turi būti nuoširdžiai atviras sau. Nors šeimos vienybę palaikyti reikia abiejų partnerių pastangų, tačiau kiekvienas turi ieškoti *savo*, o ne kito silpnybių, kurios vienybę ardo.

Dažnai randama įvairių pasiteisinimų bendravimo stokai paaiškinti: vaikai trukdo, esam per daug pavargę, nėra laiko... .

“Permanent Love” knygos autorius Edward Ford pabrėžia, kaip yra svarbu vyrui ir žmonai surasti kasdien vienas kitam laiko, ne tik komunikacijai, bet ir kokiam nors bendram užsiėmimui, tik jų dviejų, kad jų ryšys augtų ir progresuotų; užsiėmimui, kuriam reikalingos abiejų bendros pastangos, kur būtų įjungti jų talentai, protas ir fizinės jėgos. Autorius teigia, kad net tokie paprasti dalykai, kaip pasivaikščiojimas kartu po vakarienės, bendras teniso žaidimas, bendras darbas darže ar sode vedusius labai suartina ir jiems būtinas. Svarbu ne *ką* darai, bet kad darai tai *drauge*.

Galbūt dėl šitokio bendravimo ir minčių bei jausmų pasidalinimas, be kurio tikroji šeimos vienybė taip pat neįmanoma, bus lengvesnis. Kaip gėlė vysta be lietaus, kaip tas Krėvės aras žuvo be kalnų ir erdvės, taip ir šeimos vienybė merdės ir mažės be tikro vienas kito jausmų supratimo, be vyro ir žmonos nuoširdaus bendravimo.

Dialogą tarp vyro ir žmonos išvystyti yra daug būdų ir priemonių. Tačiau jei pripažįstame, kad šeima yra Kristaus ir Bažny-

čios vienybės simbolis, tada turime taip pat pripažinti, kad tas dialogas turi būti grindžiamas meile, nuoširdžiu atvirumu, vienas kito priėmimu su visomis silpnybėmis ir ydomis, atleidimo dvasia, nuolankumu, neatsisakant tačiau savų įsitikinimų, pasiaukojimu ir nepalaužiamu tikėjimu bei malda. Nes be tikėjimo ir pasitikėjimo Dievu — visos tos pastangos bus bevertės... Toks gyvenimas yra nuolatinė rizika, bet be tos rizikos nėra tikro gyvenimo, nebus ir tikros šeimos vienybės.

Kartais, to dialogo siekiant, pergyvenama ir daug skausmo: sunku būti atviram, daug lengviau apkaltinti kitą, nelengva pripažinti klydus, abejojus, ir dažnai bet kokią atvirumą, nuomonių skirtumą norisi pakuoti “vardan šventos ramybės” ir tariamos laimės. Bet kokia kaina tą ramybę nuperkam? Gal tuo momentu išvengiam nemalonumo, skausmo, bet ar randam laimę? Ta laimė, anot Viktor Frankl, yra tarytum peteliškė: kuo daugiau ją gaudai, tuo sunkiau pagauni. O jei jos tiesiogiai nesieki, ji pati atskrenda ir atsitupia tau ant peties... Dėdami šeimoj nuolatinės pastangas vienybę išlaikyti nuoširdaus atvirumo būdu, pasieksime ir laimę... .

Kaip jau pradžioj šio rašinio užsiminta, žmogus nuolatos keičiasi ir auga. To keitimosi, augimo negalima stabdyti, reikia jį pripažinti, priimti. Bet keistis turi ne vienas kuris partneris, bet abu. Ir abu tai turi priimti. Tik tada jie auga kaip žmonės ir tuo pačiu auga jų ryšys kaip vyro ir žmonos, pasiekiami lygybė, dalinamasi atsakomybe, didėja respektas vienas kitam.

Iš tiesų juk niekada nesam pilnai “užaugę”, t.y. atbaigti, tobuli. Ir todėl, gyvenant bendrą vyro-žmonos gyvenimą, būtina tai pripažinti ir kartu augti bei keistis. Knygoje “How Not To Ruin A Perfectly Good Marriage” sakoma, kad, atsiradus šeimoj problemoms ir pradedant galvoti apie skyrybas, vertėtų pasvarstyti ne apie partnerių pakeitimą, bet apie pakeitimą paties savęs!

Ką būtų galima pasakyti apie antrąją šios temos dalį — lietuviškumą šeimoj?

Manau, kad vien tai, kad mergaitė išteka už lietuvių vyro ar vyriškis veda lietuvaite, negarantuoja nei šeimos vienybės, nei lietuviškumo. Atrodo, kad dažnai šis faktas užmiršamas, kad tokios šeimos lietuviškumas laikomas savaime suprantamu: tėvai, draugai ir visuomenė nuoširdžiai pasidžiaugia lietuviškos šeimos sukūrimu (ir, aišku, su pagrindu), bet tuo viskas ir baigiasi. Lyg be jokių pastangų tęsis ir toliau gražus, saldus, lietuviškas medaus mėnesio gyvenimas... Realybė tačiau kitokia... Ir atvirksčiai: dažnai lengva širdimi "nurašoma" mergaitė ar vyras, sukūrę šeimą su svetimtaučiu: daug kas yra nuomonės, kad tokioje šeimoje nei vienybė, nei lietuviškumą neklestės. Pavyzdžių, rodančių visai ką kita, jau turime nemaža mūsų išeivijos gyvenime. Tai nereiškia, kad neturime puoselėti lietuviškų šeimų kūrimo. Anaiptol! Reikia jaunimą įtaigauti, kad, ištekęs už lietuvių ar vedus lietuvaite, bus daug tvirtesnis pagrindas ir lietuviškumui, ir šeimos vienybei. Bet negalima užmiršti, kad pats lietuviškos šeimos sukūrimo faktas dar nieko negarantuoja. Tai tik pradžia. O pastangos, kurias turi padėti du skirtingos tautybės žmonės, ieškant būdų neprarasti savo tautiškumo, juos gali dar labiau suartinti, kaip neabejotinai žmonės suartina šeimoje iškilusios problemos, skausmai ir tragedijos, ieškant *drauge* būdų tas problemas spręsti, tragedijas pergyventi nepalūžus...

Mano giliu įsitikinimu, šeimos lietuviškumo svarbiausias ir pagrindinis veiksnys yra lietuvių kalbos mokėjimas ir vartojimas.

Šeimoje pirmiausia įskiepijama ir lietuvių kalbos meilė, ir lietuviškumą dvasia bei tautinių vertybių svarba, ir tautiniai idealai. Aplinka — lietuviška mokykla, organizacijos, dalyvavimas lietuviškoje bendruomenėje — tai tik sustiprina ir pagilina bei tęsia.

Su lietuvių kalbos mokymu vaikui taip pat turi būti įdiegiama mintis, kad išmokimas bet kokios kalbos žmogų praturtina, padaro jį gilesniu žmogum. Reikia taip pat parodyti, kad lietuvių kalba ne tik graži, bet ir naudinga bei reikalinga bendravimui šeimoje, su giminėmis, dalyvavimui lietuviškoje veikloje, susipažinimui su lietuvių kultūri-

niais lobiais bei palaikymui ryšio su artimaisiais pavergtoje tėvynėje. Nepadės šeimos lietuviškumui kitų kalbų ar tautų žeminimas, savos tautos neteisingas iškėlimas (pvz.: viskas, kas lietuviška — gera ir gražu) bei draudimas bendrauti su kitataučiais. Tai gali tik priešiškaikiai vaikus nuteikti ir jų nutautinimą pagreitinti.

Dr. A. Norvilas savo moksliniam straipsnyje apie dvikalbiškumo problemą ("Pasaulio lietuvis" Nr. 9, 1980 m.) ypatingai pabrėžia, kad kalba turi būti ne tik naminio susižinojimo priemonė, bet vispusiško gyvenimo išraiška. Kad ji išliktų gyva, o tuo pačiu kad šeimoje būtų ugdoma lietuviškumą, "lietuvių kalbos patirtis šeimoje turi būti tokia pat turtinga, kaip ir gyvenamojo krašto kalbos patirtis šeimą supančioje aplinkoje" (psl. 7). Kalba skurdinama, kai jos vartojimas apribojamas (su vaikais — lietuviškai, su vyru — angliškai) ir ypatingai kai maišomos abi kalbos. Čia ypač pabrėžiama tėvų rolė: jie ir yra tie pirmieji kalbos mokytojai, kurių pavyzdys — svarbiausias. Žinoma, kad kalbą vaikas gerai išmokyti, ją tikrai pasisavintų ir tada toliau lietuviškumą puoselėtų, reikalingas ir tam tikras pozityvus nusiteikimas kalbos ir tautybės atžvilgiu. Šis nusiteikimas, pozityvi pažūra į lietuviškumą taip pat pirmiausia ugdoma šeimoje. Vėl cituoju dr. Norvilo straipsnį: "... nepajutęs stipresnio potraukio savai tautai bei neišgyvenęs šiltesnių tautinių jausmų, vaikas gali nuo savo tautos nusisukti ir atsigręžti į gyvenamojo krašto kultūrinę bei kalbinę aplinką". Kodėl tai atsitinka? Štai vienas faktas, iškeltas dr. Norvilo, labai svarbus, bet dažnai ignoruojamas: "Jeigu vaikas auga šeimoje, kuri jo nepadaro laimingo, jis savęs su tokia šeima sutapatinti negali. O kur taip yra, jis negali savęs sutapatinti ir su šeimos atstovaujama tauta ir todėl atsigręžia į gyvenamojo krašto aplinką". Va, čia, man rodos, ir iškyla šeimos vienybės svarba lietuviškumui.

Antra vertus, kartais argumentuojama, kad ne tiek kalba svarbu, kiek lietuviška dvasia ir lietuvių vaikų bendravimas lietuviškumą išlaikymui. Bet šeimoje ar draugų tar-

pe visai nevartojant lietuvių kalbos, ji skurdinama, užmirštama, o tuo pačiu ir nuo lietuviybės tolstama... ir dažnai prarandamas žmogus savo tautai. Drįstu teigti, kad kuo mažiau kalbą naudoji, tuo mažiau jautiesi lietuviu... .

Tad lygiai kaip reikalingos nuolatinės pastangos šeimos vienybei augti, taip ir lietuvių kalbą reikia ne tik vaikystėj išmokti, ne tik tuos pagrindus padėti, bet nuolatos ją plėsti, tobulinti, kasdien ta lietuviybe šeimoj gyventi, ją nuoširdžiai ugdyti. Tik tada ji bus gyva, tik tada lietuviškumas šeimoj augs, o ne merdės ar mažės.

Turint lietuvių kalbos stiprų pagrindą, norint toliau lietuviškumą šeimoje išlaikyti, reikalinga ir lietuviška mokykla, ir organizacijos, stovyklos, suvažiavimai, kursai, ir lietuviška parapija, lietuviškų šeimų tarpusavio bendravimas, o taip pat ir individualus kalbos bei lietuviškos dvasios ugdymas per lietuviškos knygos, laikraščio, žurnalo skaitymą, rašymą, lietuviškų radijo valandėlių klausymą, renginių lankymą ir visokiais įmanomais būdais šių visų lietuviybės institucijų palaikymą. Gyvendami tik savo uždaroj šeimoj — lyg saloj — besirūpindami tik savais asmeniškais reikalais, lietuviybės neišlaikysime ir nepadėsime kitoms šeimoms ją išlaikyti. Lietuviška ir krikščioniška šeima privalo savo dvasiniais turtais dalintis su kitais — tai tikrasis lietuviybės išlaikymo laidas.

Taigi kartoju: nei vienybė, nei lietuviškumas šeimoj neklestės be pastangų, nuolatinėjų kasdieninių pastangų ir iš vyro, ir iš žmonos pusės. Už kiekvieną vertybę reikia kovoti, kad ją pasisavintum ir išlaikytum. O šeimos vienybė ir lietuviškumas — tai dvi vertybės, už kurias tikrai verta kovoti ir kurioms išlaikyti būtinos nuolatinės pastangos bei auka.

Baigti norėčiau su šia mintim: Kristaus Evangelijose randame ir tėvynę, ir šeimą; ten glūdi ir atsakymai į visas problemas. Evangelijų dvasia gyvenant, ne tik bus lengviau siekti šeimų ir tautos vienybės, bet ir tikrą dvasinę ramybę atrasime... .

DIEVO ŽINGSNIAI PER ISTORIJOS LAUKĄ

ANICETAS TAMOŠAITIS, S.J.

Vienas skaitytojas, norėdamas pagilinti savo žinias, atsiuntė keletą religinių klausimų. Atrodo, kad jo spėjama, jog ir kitų galvose gali būti tų pačių neaiškumų, nes pagėdauja viešo atsakymo šiame žurnale. Tad pirmiausia skaitytojams čia viena dalis klausimų nurašoma: 1) *Ar Mozė yra istorinė asmenybė? Ką sako Egipto ir žydų to meto istorikai apie jo misiją ir asmenį?* 2) *Ar yra istorinių duomenų, kad Mozė gavo 10 Dievo įsakymų tiesiog iš Dievo, ar tai tik žydų surinkti įstatymai?* 3) *Ką sako istoriniai šaltiniai, kad pats Dievas kalbėjo Abraomui ir kitiems Izraelio Tėvams?* 4) *Ar pranašų pasisakymai apie Kristų yra istoriškai patikrinami? Ar jų buvimas istorišką?* 5) *Ar Kristus yra istorinė asmenybė? Ką sako to meto Romos imperijos ir žydų istorikai apie jo buvimą?* 6) *Ar šv. Pauliaus liudijimas apie Kristų ir jo atsivertimas yra istorišką? Ką sako apie tai žydų istorikai?*

Matome, kad visi klausimai jungiami vienos temos: ar bibliniai asmenys ir įvykiai tikrai buvo. Kitais žodžiais, norima žinoti apie jų istoriškumą. Toks noras tikrai sveikintinas, nesgi siekiama patirti tiesą, kuri yra ir žmogaus dvasios magnetas, ir paties Dievo esmė. Tačiau tuose klausimuose taip pat tartum aida išiplakęs aliarmuojantis garsas: kad prie anų biblinių asmenų bei įvykių istoriškumo galima nuvykti tik sėdus į vieną vežimą — nuo jų nepriklausančių to meto liudininkų, kaip egiptiečių apie Mozė, Romos imperijos bei žydų istorikų apie Kristų ir pan. Aliarmą kelia ramiai sau primama prielaida: jei gyvento meto pasauliečiai istorikai nieko apie biblinį asmenį ar įvykį nemini, tai į jį geriau žiūrėti kaip atsiradusią legendą, nes tokio iš tikrųjų greičiausiai nebuvo.

Šitokiame galvojeime, apie jį daugiau pamąščius, išnyra ten nesąmoningai glūdin-tis noras nustatinėti Dievui elgesio taisyk-

les. Norima, kad, veikdamas istorijoje, šoktų pagal mūsų smuiką, o jei taip nedaro, tai nepripažįstama paties veikimo. Noras, kaip sakyta, nesąmoningas, bet vis tiek savotiškai kapringas, o pats reikalas sukasi apie didžios svarbos dalyką — pačius tikėjimo pagrindus. Todėl nebus pro šalį čia kiek stabtelėti ir jį išsamiau pasiaiškinti.

Ana prielaida būtų be priekaišto, jei Dievas, eidamas per istoriją (arba siųsdamas savo išsirinktus žmones), visada taip žengtų, kad kiti pastebėtų. Bet kaip su šia prielaida, jei jis kartais tyčia renkasi taip praeiti, kad iš tuometinių žmonių mažai kas tesužinotų? Ar dėl to tokį tikrą jo praėjimą turime dėti į legendų kategoriją? O Viešpats (tikriausiai vadovaudamasis gerais motyvais) dažnokai savo veikimą kaip tik paslepia nuo žmonių akių. Gal ne taip buvo net su didžiausiu įvykiu pasaulio istorijoje — Kristaus įsikūnijimu? Kaip to meto romėnų ar žydų istorikai galėjo ką nors užrašyti į savo kronikas apie arkangelo Gabrieliaus atvykimą pas Mariją, jos duotą sutikimo žodį, Dievo Sūnaus pradėjimą iš Šv. Dvasios, jei visa šita Visagalis nukišo (jei taip galima sakyti) į menkai težinomą užkampio miestelį, pačių žydų net priežodžiu pajuokiamą, kad iš ten negali būti nieko gera (Jn 1, 46); dar daugiau — į ten stovėjusio nežymaus namelio kambarėlį? Kaip jų bus kas užrašyta, jei apie visa nežinojo net patys to miestčiukščio gyventojai, mūsų priežodžiu tariant, visa įvyko taip, kad nė lapė nesulojo? Tad nei to meto istorikuose, nei kaimynystėje gyvenusiuose žmonėse nerandame nieko nė šnipšt. Bet ar dėl to laikome sufantazuota pasaka ši centrinį įvykį, net šiandien su pagarba tebeminimą kalbant *Viešpaties angelą*: "Viešpaties angelas apreiškė Marijai: Tu pradėsi iš Šventosios Dvasios. . . Ir Žodis tapo kūnu, ir gyveno tarp mūsų"?

Jei mums būtų buvę pavesta pavidalinti šį tokios garbės įvykį, tikriausiai visų pirma būtume nukreipę jį į vieną žymiausių to meto vietų — tokią Romą, Atėnus ar bent Jeruzalę. Paskui būtume sukviėtę dignitorių, atstovų ir kitokių aukšto rango svečių (dabartiniiais laikais taip pat spaudos, radijo ir

televizijos pranešėjų), neapsiėję bent be vieno gero orkestro, o visa baigę, jei ne kelių dienų iškilmėmis, tai bent šauniais pietumis. . . Bet Dievą matome dažnai elgiantis kaip tik atvirksčiai: nuo viešumos slepian-tis. Pavyzdžiui, evangelijose skaitome Kristų tiesiog prigrasinant savo pagydytus ligonius, kad niekam nieko nesakytų (Mt 9,30; Mk 1,44), savo mokiniams griežtai įspėjant niekam neskelbti, kad jis yra Mesijas (Mt 16,20). Pagaliau ar jis pats apie trisdešimt metų neslėpė savo tikrosios asmenybės, nulindęs į mažą bažnytkaimį kaip eilinis, su kitais lygus darbininkas?

Tai turėtų mesti pluoštą šviesos į tai, ko vertas kalbamu reikalu gyvento meto pašaliečių liudijimo buvimas ar nebuvimas. Apie jį žinoti gali būti įdomu ir net įvairiopaui naudinga. Bet ant jo toli gražu nestovi bibliinių asmenų ir įvykių istoriškumas, taigi ir tikėtinumai. Juk jei svarbiausia jais remtųsi, tai Dievas, norintis mūsų tikėjimo, ir kuo tvirtesnio, istorijoje visada būtų veikęs kuo viešiau, kad tik kas nors neliktų neužrašyta tuo metu gyvenusių kronikininkų ir istorikų.

Apie Dievo veikimo būdą mus gali nemaža pamokyti gamta, įskaitant patį žmogų. Kas jai ne aklas, mato, kad ten viskas daugiausia vyksta palaipsnio augimo keliu iš nežymios, vargu kieno tepastebimos pradžios. Štai nukrenta į žemę mažytė gilė. Ar daug kas iš aplinkinių medžių ar krūmų tai pastebi? Nė vienas, gal tik koks prie pat esantis augalėlis. Nedaug kas kreipia dėmesį ir į pradėjusį iš jos stiebtis gležną medelį. Bet šis, ilgainiui vis didėdamas, išauga į galingą, plačiašakį ažuolą, nustelbiantį anuos kitus medžius, prieš kuriuos gilės stadijoje tebuvo šaparėlis, todėl jų net nepastebėtas ir nekreiptas dėmesio. Panašiu augimo būdu iš nežymios pradžios, kaip gamtoje, Dievo dažnai veikiama ir antgamtinėje plotmėje. Kristus tai nurodė, lygindamas Dievo karalystę su garstyčios grūdėliu, išaugančiu į didelį medį, kuriame net paukščiai sukasi lizdus, su gniužulėliu raugo, kuris palengva išplinta po visus užmaišytus duonai miltus (Mt 13, 31—33).

Norint sužinoti, ar gilė toje vietoje tikrai krito į žemę, tai yra apie jos dygimo istoriškumą, tuščia būtų norėti, kad vėliau apie tai galėtų paliudyti ten buvę medžiai ar krūmai. Juk, jei ir įstengtų kalbėti, vargu ar ką nors turėtų apie tai pasakyti, nes ta kukli pradžia taip įvyko, kad jie nieko nepastebėjo. Mes turime daug geresnį šaltinį sužinoti apie gilės kritimo istoriškumą — iš jos išaugusį ir prieš mus stovintį ažuolą, kuris nebūtų išaugęs be toje vietoje pradėjusios dygti gilės. Tas pat sakytina apie minėtą garstyčios grūdą ir kruopelę raugo, Kristaus imtus Dievo karalystės iliustruimui. Iš ano gilės ir ažuolo palyginimo turėtų būti aišku, kad prie bibliinių asmenų ir įvykių istoriškumo einama ne iš gero galo, jei apie jį teiraujamesi tuometinių pašaliečių istorikų. Dėl ano Dievui taip dažno veikimo būdo — išvystyti didžius dalykus iš nežymios pradžios — jie daugeliu atvejų tiek tegali apie tuos asmenis ir įvykius pasakyti, kiek netoliese stovėję medžiai, kur krito ir ėmė nežymiai stiebtis daigu mūsų pavyzdžio gilė.

Paimkime dar kitą palyginimą — tilto. Štai mums reikia pastatyti tiltą per laiko upę į bibliinius asmenis ir įvykius. Tiltas, kaip žinome, jungia du krantus, ir abiejuose laikosi ant specialios atramos. (Kai kurie ilgesni sustiprinami dar ir pačioje upėje stovinčiomis atramomis, bet šios tuo tarpu mūsų pavyzdžiui nereikalingos). Tad mums, kaip sakyta, reikia nutiesti tiltą nuo savo kranto į bibliinių asmenų ir įvykių istoriškumą. O čia kaip tik iškyla atramos klausimas kitame krante. Kiekvieno tilto atramoms svarbu būti tvirtoms, nes kitaip galima nuvažiuoti ne į tikslą, o su visu tiltu į upę. Iš to, kas buvo pasakyta apie Dievui įprastą veikimo būdą, turėtų būti suprantama, kad imti mūsų tiltui kitame krante kaip atramą gyvento meto pašaliečių istorikų liudijimą yra gana bloga konstrukcija. Juk tas liudijimas suplaišiojęs, vietomis jame vien skylės, ir pats iš dalies sunkiai teįžiūrimas. Tai kaip ant tokio galima tvirtai tiltą atremti? Todėl, imant jį kaip atramą, su visu tiltu nugrimztama laiko upėje, bibliinių asmenų ir įvykių

istoriškumo gerai neprivažiavus, likus daugiausia prie spėliojimo jų tikėtinumu.

Mes turime daug tvirtesnę atramą tiesi tiltui į svarstomą istoriškumą — ne dengiamą akiai laiko rūkų, ne prieinamą tik galintiems ir gebantiems gilintis į senovės liekanas, ir vis tiek jose dažnai terandantiems vien spragas, kurios bet kokiai statybai netinka, o užpildyti čia nesileidžia. Kas ta tvirtoji atrama? Tai mums duotas aukštaklasis dokumentas, kuriame sukauptos žinios apie bibliinius asmenis ir įvykius; vadinamas jis Šv. Raštu. Jo duomenys kiekvienam be didelio vargo čia pat po ranka, savo gausa toli palieka užpakalyje vien skylėtai randamus kitur ir nušviečia vėliau didžiais virtuosių dalykų pačią nežymią pradžią.

Aišku, jog tuo dar neatsakytas kertinis klausimas, nulemiantis visą kalbamos atramos tvirtumą arba bevertiškumą: kiek šie duomenys tikri arba, išreiškus kitaip, kiek Šv. Rašte randamos žinios yra istoriniai faktai, o ne išgalvoti pasakojimai? Į šį klausimą būtina atsakyti, bet vietos stoka reikalauja tai nukelti į kitą numerį. Čia galima tik pradėti, ir geriausiai nuo vieno priekaišto, kaip tik išryškinančio Biblijos esminį pobūdį, kuris yra liudyti tiesą. O tai daro ją patikimiausiu šaltiniu nustatyti tam, kas ir kaip buvo praeityje.

Priekaištas kyla iš žvilgsnio į kitų religijų šventąsias knygas. Jei mes remiamės Biblijos knyga įrodyti joje aprašomų asmenų ir įvykių istoriškumui, tai ar ši atrama nėra baisiai klubi ir panagrinėta nesubyra? Juk tada iš, sakysime, senovės pagonių šventųjų knygų galima lygiai įrodyti, kad Dzeusas, Bachas, Hermis, Hefaistas, Afroditė ir kiti dievai bei deivės yra tikrai buvę istoriniai asmenys, nesgi anose knygose aprašyti ir žmonių tikėti. Bet šiandien žinome, kad ten minimi asmenys ir su jais sieti įvykiai tebuvo žmonių išsigalvotos pasakos. Tai kas laiduoja, kad ir Biblijoje minimi žmonės ir įvykiai nėra vien susikūrusios legendos? Koks gi šiuo požiūriu skirtumas tarp anų ir bibliinių knygų?

Šis priekaištas gali padaryti įspūdžio vien tam, kas nepagalvoja, kad skirtumas

tarp pavyzdžių paimtų pagonių aprašymų ir Šv. Rašto žinių yra kaip tarp dangaus ir žemės. Pagonių knygoje visai nebuvo užsibrėžta skelbti tiesos. O Šv. Raštui tiesos skelbimas yra pats tikslas. Šis esminis kontrastas akivaizdžiai mums pasirodo dviejuose asmenyse, abiejų atstovuose — Kristuje ir Pilote, stovinčiuose vienas prieš antrą. Kristus, centrinė Šv. Rašto asmenybė, taigi ir jam puikiai atstovaujantis, pareiškia: “Aš tam esu gimęs ir atėjęs į pasaulį, kad liudychiau tiesą” (Jn 18,37). O koks į tai pareiškimas Piloto, auklėto pagonybės, taigi ir šiai gerai atstovaujančio? “Kas yra tiesa?” paklausia, abejingai trukteldamas pečiais. Vadinasi, žinantis anuos pagonių raštus, apie tiesą tiek teismano, kiek mūsų priežodžiu kiaulė apie debesį. Jam net neaišku, ar tiesos iš viso esama. Tai rodo, kad jo išpažįstamai pagonių religijai tiesos skelbimas visai nerūpėjo. Todėl nematyti esminio skirtumo tarp Šv. Rašto ir pagonių religinių knygų yra maždaug tas pat, ką sakyti, kad juoda yra balta.

Panašų kontrastą matome, palyginę žmonių elgesį, kai skatinami savo religijos atsisakyti. Sugretinkime šiuo požiūriu Šv. Rašto ir pagoniškųjų religijų išpažinėjus. Paimkime po mums artimą abiejų pavyzdį: vienu — krikščionis, antrą — senovės lietuvius. Matome tūkstančius krikščionių — tiek katakombų, tiek geležinės uždangos laikais — nesileidžiančių nuo savo religijos atplėšti nei siūlomomis dovanomis, nei žadamosiomis lengvatomis, nei grasymais, nei persekiojimu, nei kankinimu, nei pačia mirties bausme. O kaip girdime elgusis senovės lietuvius krikšto laikais, atvykus kito tikėjimo skelbėjams? Tegul taria žodį mūsų istorikai. “Kaip krikšto dovana, Jogailos vardu buvo dalinami balti vilnoniai marškiniai, simbolizuoją nekaltąją sielą. Kadangi tais laikais lietuviai paprastai nešiodavo lininius apdarus, tai daug kas ėjo krikštytis jau vien dėl marškinių” (A. Šapoka, Lietuvos istorija, Kaunas 1936, 111 psl.). Lietuvis nėra ir nebuvo toks šiaudadnavis, kad už marškinius išsivadėtų tiesos; tai prieštarauja visam jo charakteriui. Todėl išvada gali būti tik vie-

na: kad savo išpažintos pagonių religijos su tiesa nesiejo, jei taip lengvai iškeitė į kitą. Atvirksčiai, nepaprastai kietas laikymasis, priėmus Šv. Raštu pagrįstą religiją, rodo jame žmonėms atsiskleidusią tiesą.

Apie Šv. Rašto žinių tikrumą dar bus kalbama. Bet jau čia paryškėjo jo esminis pobūdis — dokumentuoti tiesą. Todėl jos nustatymui klausimas, ką sako žydų, romėnų ar kiti istorikai, yra šalutinis. Grįžkime prie gilės pavyzdžio. Ar ji tikrai krito į žemę, žymiai geriau už buvusius medžius ir krūmus liudija dabar ten augantis ažuolas, kurio praeitišs šaknys į tą gilę suleistos. Taip ir su klausimu, ar bibliniai asmenys ir įvykiai tikrai buvo. Apie juos suvis geriau už tada gyvenusius pašaliečius istorikus praneša šiandien mūsų turimas Šv. Raštas, iš anų asmenų ir įvykių dokumentavimo išaukęs, taigi ir į juos suleidęs savo tiesos šaknis.

PALAIMINTI TAIKDARIAI

CHIARA LUBICH

“Palaiminti taikdariai: jie bus vadinami Dievo vaikais” (Mt 5,9). Ar žinai, kas yra taikdariai, apie kuriuos kalba Jėzus? Tai nėra tie, kuriuos vadiname romiais. Tie romieji mėgsta ramybę, vengia ginčų ir iš prigimties yra taikūs, bet dažnai juose slypi troškimas nebūti trukdomais, nenori turėti visokių rūpesčių.

Taip pat taikdariai nėra nė tie geri žmoneliai, kurie, pasitikėdami Dievu, nereaguoja, kai yra provokuojami ar įžeidžiami. Taikdariai yra tie, kurie taip myli taiką, kad nebijo įsikišti į kivirčius, norėdami kitus sutaikinti. Taikos nešėjas yra tas, kuris taiką turi savyje. Reikia būti taikdariu kiekvienu momentu, gyvenant taikoje su Dievu ir pasivedant Jo valiai. Taikdariai stengiasi užmegzti ryšius tarp žmonių, sumažindami įtampą, išjungdami šaltąjį karą, kuris kartais būna šeimose, darbe, mokykloje, sporte, tarp tautų ir panašiai. Gal ir tavo šeimoje bus atsitikimų, kad tėvas nekalba su dėde, nes kartą buvo susikivirčję, arba tavo senu-

tė nekalba su ponija, gyvenančia antrame aukšte, nes ji per daug baladojasi. Gal pažįsti kokį savo konkurentą darbe. Gal tu pešiesi su mokslo draugais ir savo vienmečiais, kurie drauge su tavimi sportuoja ir ne visa da yra pavyzdingi. Jie neribotai trokšta pirmauti, kitą nugalėti ir ne visuomet vien tik dėl lenktyniavimo. Jei gyveni bendruomenėje, tai būsi pastebėjęs, kiek daug didelių ir mažų nemalonumų atsiranda. Televizija, laikraščiai, radijas tau kasdien sako, kad pasaulis yra milžiniška ligoninė, ir išsistos tautos dažnai yra dideli ligoniai, kuriems labai reikia taikdarių, kad pagydytų įtemptus santykius, kurie gresia karu, jei dar nekaraujama.

Taika yra būdinga krikščionims, kur tikintysis stengiasi įgyvendinti gerus santykius su visais, su kuriais turi kokių nors ryšių, be klastos ir apgaulės, be jokio paslėpto smurto, lenktyniavimo ar egoizmo. Dirbti ir siekti pasaulyje tokių santykių — tai revoliucinė veikla. Iš tikrųjų santykiai, kurie normaliai matomi visuomenėje, yra visai kitokios rūšies ir, deja, dažniausiai pasilieka tie patys.

Jėzus žinojo, kad toks yra žmonių sugyvenimas, dėl to prašė savo mokinius visada padaryti pirmąjį žingsnį ir nelaukti iniciatyvos iš kito: "Aš sakau jums: mylėkite savo priešus. . . Jei sveikinate savo brolius, ką nepaprasto padarote?" Jėzus atėjo atnešti taikos. Visas Jo veikimo būdas eina ta linkme.

Bet kaip tik tas naujas santykis, sudarytas su žmonėmis, dažnai atidengia klaidingus visuomenės santykius ir paslėptą tuose santykiuose su žmonėmis smurtą. Žmogui nepatinka, kad atskleidžiamą toji tiesa, ir kraštutiniais atvejais yra rizika, kad ji gali atsakyti neapykanta ir smurtu prieš tą, kuris drįsta ardyti nuo seno nusistovėjusią santvarką.

Jėzus — taikdarys buvo smurtu nužudytas. Pelnyti kokį vardą reiškia tapti tuo, ką tas vardas reiškia. Paulius Dievą vadina "taikos Dievu" ir sveikindamas krikščionis sakydavo jiems: "Taikos Dievas tebūna su jumis visais". Taikdariai parodo savo giminybę su Dievu. Jie veikia kaip Dievo vai-

kai, liudija Dievą, kuris išpaudė žmonių visuomenei tvarką, o jos vaisius yra taika.

Tad kaip praktiškai įvykdyti tą žodį? Pirmiausia visur pasaulyje skleisk meilę. Reikšmingas faktas, kad Nobelio taikos premija atiteko motinai Teresei iš Kalkutos. Ji savo gyvenime skleidė tik meilę. Gali protingai imtis iniciatyvos ką nors daryti, kai pastebi savo aplinkoje grėsmę taikai. Kartais užtenka su kantrumu ir meile iki galo išklaudyti susipykusiųjų puses, kad galėtum išrišti problemą. Įtampai atleisti labai gera priemonė yra humoras. Vienoje rabinų knygoje yra parašyta: "Ateities karalystė priklauso tiems, kurie mielai juokiasi, nes susipešusiųjų tarpe jie yra taikdariai".

Nenurink, kol dažnai tik dėl menkniekių nutrūkę santykiai bus atstatyti. Gal būti taikdarys, pagyvindamas toje organizacijoje, kurioje dalyvauji, reikalą labiau atkreipti dėmesį į taikos svarbą. Dar gali palaikyti, kiek galėdamas, didelių ir nuoširdžių taikdarių veiklą, pvz. Jono Pauliaus II ir kitų, kurie tiek tavo tautoje, tiek kitur pasaulyje veikia taikos linkme.

Yra svarbu, kad netūnotum vietoje. Pralaidamas likusias savo gyvenimo dienas, padaryk ką nors gero savo artimui, tinkamai pasiruošk gyvenimui, kuris tavęs laukia.

*Iš italų kalbos išvertė
kun. Antanas Sabas*

• Daugiau kaip 5300 olandų katalikų kunigų ir vienuolių darbuojasi ūkiškai besivystančiuose vadinamo trečiojo pasaulio kraštuose.

• JAV katalikų vyskupų suvažiavime lapkričio 10-13 d. Čikagoje, Conrad Hilton viešbuty, dalyvavo 250 vyskupų. Vyskupai nutarė išleisti ganytojišką laišką, pasmerkiantį komunizmą.

• Aukštas pareigas ėjusi Sears bendrovės Čikagoje garsinimų skyriuje ir buvusi labai turtinga Patricia Cielinski nusprendė stoti į benediktinių vienuolyną, ieškodama gilesnės gyvenimo prasmės.

• Ispanijos kultūros ministerija ėmėsi iniciatyvos restauruoti garsiąsias to krašto katedras. Jos priklauso tautos svarbiųjų meno paminklų skaičiui.

• Ispanijoje šiuo metu yra apie 30,100 vyrų vienuolių, kurių apie 18.000 kunigai. Ispanių seselių skaičius prašoka 77.000, jų tarpe 14.000 kliauzūrotų. Apie 27.000 ispanų vienuolių dirba misijose.

Eglė Juodvalkė

*pirmasis gegužės sekmadienis
viduramžių baladė
smuikas, armonika*

*prie nuotakos
švente plevena išdrikusios mergaičių kasos
siauri šilkiniai kaspiniai
margi sijonai
ir iš toli atsivežtos žemaičių skaros*

*skalija kurtai
sveikinasi nepažįstami
vestūvinės puotos svečiai
iš kvieslio saujų lyja
margaspalvėm popieriaus skiautelėm
ryžiais ir rožių žiedlapiais*

*aikštelėje
spektaklio režisierius
šokdina pilko miesto marionetes
ir moko vaikus
lygties kuri yra gyvenimas*

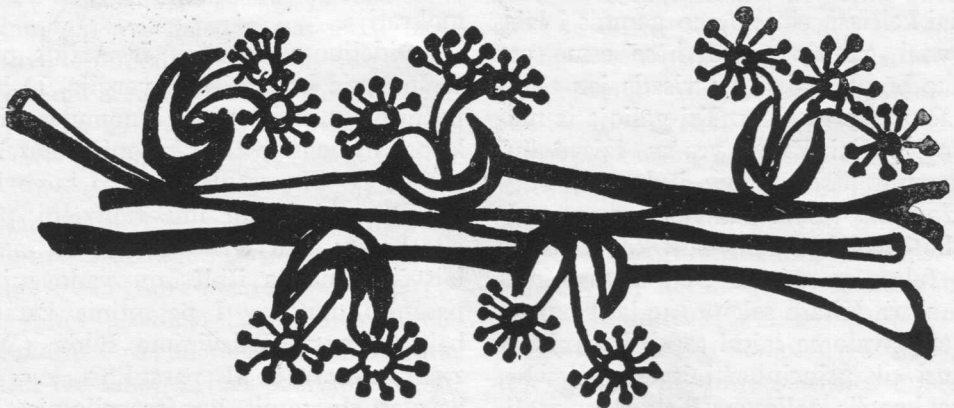
*mažuose kumščiuose susmulkinta diena
(dainos ir šokiai
piršlys kaukėtas
vainikai
burtininkas)
sugniaužtuose sudrėkusiuose pirštuose
viltis*

*lietingą popietę
praeities skutus
paversti vėl švente*

*iš mano atgniaužtų delnų
be garso byra
nublukusių jausmų konfeti
kaip vaikas mokausi ir aš
lygties kuri yra gyvenimas
kuri yra gyvenimas*

*įsisūrėjusios priep্লাukos lentos kvepia jūra
ir jūra kvepia šiurkštūs žvejų plaukai
jų ašutinės barzdos
marškinių drobė
tankus geltonas tinklas
kriauklės
debesys
dangus*

*jūra — įkaitę saulės spinduliai
medus ir prakaitas
smėlis
baltos uolos
svirplių čirpimas
jūra ir tavo lūpos
tavo lūpos tavo lūpos*

LAISVĖ — BRANGUS TURTAS

VILIJA KERELYTĖ

Koks intriguojantis žodis — laisvė! Žiūrint į tautą, kaip į vieną didelę visumą, laisvė yra suprantama, kaip tam tikras žmogiško gyvastingumo organizmas.

Kiekvienas žmogus yra veikiamas savos egzistencijos. Ši egzistencija yra jo kilmė. Ji kūrėsi, veikiant gamtos jėgoms. Apmąščius gali paaiškėti, kad tautos visuma ir jos gyvenimas yra pagrįsta pavienių jos žmonių pastangomis. Kaip kiekvienas žmogus gyvenimu gali naudotis išsilaisvinimui, tuo pačiu principu laisvinasi ir visa tauta. Kiekvieno žmogaus siekimas laisvintis yra pagrindinė sąlyga visai tautai darytis laisvai.

Laisvė reiškia turėti tokias aplinkybes, kurios leidžia apsispręsti pačiam individui daryti tai, kas yra jo paties aptarta ir, svarbiausia, nuspręsta. Norint būti sau žmogum, reikia pajėgti tapti nepriklausomu. Turėti užsibrėžtą tikslą ir stengtis jo siekti yra nepaprastai svarbūs faktoriai. Labai svarbu neužmiršti, kad nereikia paisyti jokių kliūčių. Turint stiprų ryžtą ir nusistatymą, negalima būti vedžiojamam — reikia išmokti *vesti*.

Gal kai kas gali pagalvoti, kad laisvė yra tik iliuzija, užmaskuota vilties marškomis, kurios neleidžia pamatyti realybės. Laisvė yra tai, kas žmogų padaro žmogumi. Ji išskiria žmogų iš kitų gyvųjų būtybių, visu savo buvimu priklausančių tik gamtai. Tad galima teigti, kad laisvė yra pati žmogaus esmė. Tačiau esmės ir egzistencijos santykis radikaliai keičiasi, einant nuo gamtos į laisvę. Grynai gamtinėse būtybėse esmė yra duota tuo būdu, kad ji yra visada jau realizuota pačiu savo buvimu. Tai galioja ir mūsų kūninei būčiai. Kitaip yra su laisve, kuria iš gamtos išsiveržiame į dvasinę būtį. Kanto žodžiais, laisvė yra ne duota, o užduota, būtent laisvė nėra suteikiama pačiu buvimo faktu, o privalo būti paties žmogaus laimima. Kitaip sakant, ne laisvi gimtame, bet privalome laisvi tapti. Kiekvienas lygiai turi tik principinę laisvės galimybę, bet gyvenime šią galimybę kiekvienas reali-

zuoja tiek, kiek jis iš tikrųjų tampa paties savęs versme, pats save sukurdamas. Turėti savo esmę laisvę yra lygu būti pašauktam pačiam save sukurti. Save pačius sukuriame, susikurdami kultūrą ir išaugdami į morališkai atsakingas asmenybes. Kultūra, plačiąja to žodžio prasme, suteikia mums laisvę gamtos atžvilgiu. Negalime gamtos dėsnių pažeisti, galime juos tik atskleisti. Bet kai atskleidžiame gamtos dėsnius, tuo pačiu atskleidžiame kelią gamtai viešpatauti.

Laisvė yra visų vertybių versmė: nėra nieko žmogiškai vertinga, kas nėra laisvai pasiekta. Kur nėra laisvės, ten nėra nė vertybių, o tik grynai faktai, negalimi nei vienaip, nei kitaip vertinti. Tik naivi poezija gali gėrėtis, kad gyvulus liekąs nekaltas, net ir savo auką draskydamas. Iš tiesų, tokia kalba apie "gamtos nekaltybę" yra nesuprantama, nes kur nėra kaltės galimybės, ten nėra galima nė nekaltybė. Tik žmogus gali būti kaltas ar nekaltas, nes tik jis laisvai stovi prieš vertybių pasaulį.

Žmonių bendruomenėje laisvė įgyja naują socialinę prasmę, pagal kurią ji yra prievartos nebuvimas viešai reikštis. Šią socialinę, arba viešąją, teisę suteikia atitinkama bendruomenė savo papročiais, institucijomis, įstatymais. Įvairiais laikais ir įvairiuose kraštuose ji įvairiai reiškėsi, tačiau galima sakyti, kad tai dar nesenas žmonijos laimėjimas, pasiektas kovojant už laisvę ir demokratiją.

Dideliuose Europos ir Azijos plotuose viešpatauja komunistinė vergija. Dabar tuo pačiu metu, kai kituose žemynuose viena po kitos laisvinasi įvairių kolonijų tautelės, Europoje po II pasaulinio karo buvo leidžiama komunistiniam imperializmui pavergti eilę kraštų. Tai įvyko drauge su tam tikru laisvės sąmonės išblėsimu vadovaujančiose pasaulio tautose. I pasaulinis karas buvo baigtas tautų išlaisvinimo šūkiu (Wilsono 14 punktų), o II pasaulinis karas buvo baigtas slaptomis konferencijomis, išdavu-

siomis laisvę ir jų pačių skelbtus tarptautinės demokratijos principus.

Reikalinga sukurti atitinkamas institucijas laisvei plėsti. Tačiau negalima pasitikėti, kad šį uždavinį institucijos galėtų automatiškai atlikti. Yra pakankamai pavyzdžių, kai diktatūros tironija galėjo iškilti, pasinaudodama tomis pačiomis parlamentarinėmis institucijomis, kurios buvo sukurtos išlaikyti demokratijai.

Laisvė gali būti gyvastinga, jei žmonių laisvės sąmonė yra gyva. Tačiau žmonės paprastai laisvės neįvertina tol, kol ją turi. Kas nėra kentėjęs prievartos, tas laisvę ima laikyti savaime suprantamu ir tokiu banaliu dalyku, kuriuo visai nereikia rūpintis. Užtat visokie demagogai lengvai suvilioja mases. Niekad visam laikui laisvė nėra užtikrinta. Ji visada yra pavojuje, todėl visada privalo būti ginama tų, kurie supranta jos vertę. Ir pačioje laisviausioje santvarkoje niekas nėra automatiškai laisvas. Laisvam galima būti ne automatiškai, o tik savo paties pastangomis.

Kiekvienas automatiškumas, kritiškos sąmonės išblėsimas yra laisvės sunaikinimas. Nė laisviausia santvarka negali priversti, lyg kokiam darbui, tų, kurie patys savo laisvei leidžia išblėsti, sustingdami papročiuose, nekritiškai suklupdami prieš autoritetus, atsakomybę pakeisdami paklusnumu, iš dvasinės tinginystės savo pažiūromis laikydami tai, ką skelbia kiti (laikraščiai, vadovėliai, "laikomada").

Nėra laisvės be mąstymo, todėl negali būti laisvu vadinamas tas, kas paveda kam nors kitam už savę mąstyti, kas akiai pasiduoda savo aplinkai. Jeigu kas nors kam nėra sava, tai nėra nė laisva. Būti laisvam yra tas pat, ką būti savimi. Kiek žmogus išplėtoja savo laisvę, tiek jis dvasiškai išauga.

Bendruomenės atžvilgiu žmogus įgyja laisvę, kai aplinkybės, su kuriomis jis susiduria, tampa skirtingomis nuo tų, kuriose jis išmoko savo bendruomenės tradicijų. Tada aplinkybės pasidaro "abejotinos", duotieji sprendimai nepakankami arba visiškai netinkami, tad žmogus turi pats apsispręsti. Šiais apsisprendimais žmogus individualėja,

t.y. naudojasi laisve ne vien tik gamtos, bet ir bendruomenės atžvilgiu ir šiuo procesu tampa ne vien "kultūringa", bet ir "socialia" būtybe, o taip pat ir specifiškai pačiu savimi.

Istorinis procesas nėra vienakryptis laisvės plėtimasis ar siaurėjimas. Rusijoje komunistų išgalėjimas labai spartų laisvės plėtimąsi sustabdė ir pradėjo jos siaurėjimo procesą. Po Stalino mirties vėl vyksta pri laikomas laisvės plėtimasis, privedęs prie Vengrijos revoliucijos ir Lenkijos tautinio komunizmo. O Jungtinėse Amerikos Valstybėse tuo pačiu metu vyksta laisvės siaurėjimo procesas, ypač viduriniojo klasės rezidenciniuose priemiesčiuose, taip pat ir akademinuose sluoksniuose. Tai visų pirma tautinių tradicijų užgožimo pasekmė, o tik iš dalies reakcija prieš politinę grėsmę.

Visa tai, kas pasakyta, suglaudžiant, laisvė gali būti apibūdinta kaip kultūrinių simbolių naudojimu išvystytas, bet istorinių aplinkybių sąlygojamas paties žmogaus sugebėjimas daryti įpareigojančius sprendimus tokiose aplinkybėse, kuriose duotieji sprendimai jam atrodo nepakankami arba abejotini, bet jose reikalingas pozityvus sprendimas. Šių sprendimų vidinė pasekmė yra individualybės išryškėjimas, o kultūros kūryba — jų išorinis atspindys.

Kiekvienas kraštas, kiekviena tauta turi savo kančių, savo tradicijų ir savo garbės kelių, nužymėtų kovų, laimėjimų ar pralaimėjimų datomis. Viena tokių tautų yra ir mūsų tėvynė Lietuva. Daug iškentėjusi, ne kartą kitų tautų ir net kaimynų buvusi marinta ir skirta palaidojimui.

Laisvės troškimas brendo, stiprėjo, tautos pastangos didėjo, kol pagaliau lietuviai pakilo ir sutraukė priespaudos grandinę. Išlaisvino tautinį gyvenimą iš svetimos valstybės ir įgalino mūsų tautos įgimtas savybes laisvai pasireikšti ir prilygti kitoms, jau seniai laisvėje gyvenančioms tautoms. Ne tik prilygti, bet net su jomis lenktyniauti.

Dvidešimt dvejus metus lietuviai gyveno po gimtojo krašto dangum, gal nepagalvoje apie galimą nepriklausomybės mirtį. Tikėjosi, kad, sunkiai prisikėlę, amžinai gyvens

be baimės, be alkio. Bet netikėtai pajuto, kad tautos laisvei vėl gresia pavojus. Tarp-tautinės politikos įvykiai komplikavosi, sukeldami rūpesčius mažosioms tautoms.

Kiekvienais metais minime daug įvairių sukakčių, bet gal visų reikšmingiausia yra nepriklausomybės ir laisvės atgavimo sukaktis. Tada mes prisimename tą įvykį, kai mūsų kariai savanoriai savo kraujo auka įgyvendino "Aušros" ir "Varpo" ilgai skelbtas idėjas. Jie išlaisvino tautą iš svetimos valstybės varžtų ir suteikė sąlygas jai laisvai pasireikšti. Jie suteikė Lietuvai brangiausią dovaną — laisvę, be kurios žmogaus asmenybė negali pilnai ir tobulai išsiskleisti.

Laisvė — atsipalaidavimas nuo varžtų, trukdančių tautai reikštis tuo, kuo ji privalo būti. Laisvas savęs aukojimas aukštesniam idealui yra aukštesnio prado laimėjimas žmoguje. Tai asmens moralinis kilimas.

Laisvė žmogui yra brangiausias turtas. Vergija — didžiausias laisvės priešas. Ji suniekina žmogaus laisvę, sutrypia jo teises ir jį pažemina. Gyvendami laisvuose kraštuose, džiaugiamės jų laisve, bet jaučiame, jog tai svetima laisvė, kurioje sunku net pačiu savimi išlikti. Mūsų pavergtos tautos vergiją kasdien primena mūsų pačių likiminė dalia. Čia mes negalime tylėti, nes tylėjimas būtų prisidėjimas prie vergijos įteisavimo, dar didesnio nelaisvės pančių suveržimo ir kalėjimo durų stipresnio užtrenkimo.

Sovietinis okupacinis režimas krašte lietuviui kasdien primena vergo dalią, o laisvėje gyvenančius lietuvius įpareigoja priminti savo gyvenamųjų kraštų vyriausybėms, kad sovietai tuo keliu ir toliau eina, pasigrobdami vis daugiau žemių, vis daugiau žmonių paversdami vergais.

Čia norėtusi priminti vieną galbūt patį svarbiausią būdą siekti savo kraštui laisvės. Reikėtų užbaigti vienas kitam aiškinimą, kad esame lietuvių tautos vaikai, kad mūsų troškimas yra Lietuvos laisvė. Per keturiasdešimt tremties metų mums visiems jau seniai turėjo paaiškėti, kas mes esame ir kokie turėtų būti mūsų įsipareigojimai bei tikslai. Nesmerkiame mūsų parapijinių renginių, bet ar jie nesumenkina mūsų jėgų krašto va-

davimui ir pavergtos tautos reprezentacijai, kuri taip labai reikalinga Amerikos ar kitų kraštų visuomenėje.

Gyvendami laisvėje, pasidarėme materialinio gyvenimo vergai. Ar tokiu būdu atliekame savo užsibrėžtus tikslus? Mes atbukome — pamiršome savo idealus ir siekius. Svarbiausia, kad mes labai daug kalbam, bet per mažai rodome darbų. Ar ne per daug tarpusavio kritikos? Iš praktikos žinome, kad visuomet daugiausia kritikos susilaukia tas, kuris yra gabesnis, kuris sugeba ką nors atlikti.

Neabejotina, kad mūsų troškimams įgyvendinti neužtenka ne tik kalbų, bet ir darbų — reikia dar ir finansų. Tai čia ir galima pateisinti tuos mūsų minėtus parapijinius renginius. Bet ar mes tuos surinktus pinigus visuomet tinkamai panaudojame?

O kiek yra efektingi mūsų kultūriniai renginiai: opera, koncertai, parodos? Ar jie tarnauja reprezentacijai mūsų gyvenamame krašte? Ar mes stengiamės pasikviesti autoritetingus gyvenamojo krašto asmenis, kurie galėtų tinkamai įvertinti mūsų pasiekimus ir sugebėjimus? O talentų mums netrūksta, esame gabi tauta. Per trumpą tremties laikotarpį susilaukėme tiek mokslininkų, net plačiai žinomų garsenybių: technikos, medicinos, meno ir kitose srityse. Tik mes gal nesugebame savo talentų parodyti tokioje šviesoje, kad jais galėtų gėrėtis Amerikos ar kitų kraštų visuomenė.

Tad šaukiame savo tautos vaikus pabusti ir tikrai suprasti laisvės prasmę. Neužmirškime, kad, norint laisvę pasiekti, reikia didelio pasiaukojimo ir svarbiausia — įsipareigojimo.

O motina žeme, lietuviška žeme,
Tave mes palikom ten skausmui, vargams.
Juk tavo paviršium dar budelis žengia
Ir neša nelaimės taviesiems vaikams.
O motina žeme, tu daug dar kentėsi
Po kruvinu priešo kardu,
Bet, žeme gimtoji, tikėk, tu regėsi
Tau nešamą laisvę tavųjų vaikų.
Mes nešime laisvę tik tau, numylėta,
Lietuviška žeme brangi.
Mes nešim ją tau, kaip relikviją šventą,
Visi — ir seni, ir jauni.

PASIRINKIMAS

NIJOLĖ JANKUTĖ

Vasario mėn. televizijoje teko matyti filmą "Pasirinkimas" ("The Choice", CBS, Made for TV, channel 2), kuriame geros vaidybos, geros muzikos ir įtaigojančios režisūros pagalba žiūrovas įtikinėjamas, kad pasirinkimas žudyti negimusį yra pateisinamas.

Filmo centre — patraukli, į ketvirtą dešimtį žengianti moteris, pasiturinčio vyro žmona ir dvidešimtmetės studentės motina. Patogūs namai užmiestyje, mylintis vyras, įdomus darbas. Tačiau, pasijutusi nėščia, ši moteris neatlaidžiai ieško priežasčių ir būdų savo negimusį kūdikį nužudyti. Priežastys, kurias aktorė gera vaidyba žiūrovui atidengia ir subtiliai jų svarbumu įtikinėja, yra: nenoras prarast mėgstamą darbą, susipykimas su vyru, vyro nesėkmė pakilti į aukštesnę poziciją tarnyboje, bendras nenoras turėti daugiau vaikų, vienišumo jausmas (tarnybinės nesėkmės išerzintas vyras nenori su ja kalbėtis). Šios priežastys moteriai atrodo visai pakankamos abortui pateisinti. Be to, jos darbdavė ir draugė, praktikuojanti "modernišką moralę", įtikinėja pasirinkimo galimybę ir moters teisę daryti su "savo kūnu", ką nori. Šiame filme pasibaisėjimą sukelia raudonu siūlu nusidriekianti mintis, kad motinos iščiose besivystanti gyvybė yra tik "audinio gabalas", kuris "pašalinamas", jei moteris nori, nes tai yra jos "savaiame suprantama" teisė. Vyras, sužadėtinis ar tėvai neturi teisės kištis į šį moters "pasirinkimą".

Filmo eigoje negimęs kūdikis nevaadinamas tuo vardu. Abortų klinikų "patarėjoms" jis tik "it". Tuo įtikinama ir motina. Kada pažįstamas obstetrikas atsisako daryti abortą, pagrindinė veikėja yra sukręsta jo "nesupratimu" šios padėties. O kada ji per apsirikimą aplanko antiabortų kliniką, kur "it" pavadinamas "baby" ir bandoma paaiškinti, kad geriau kūdikį atiduoti išūnijimui, negu nužudyti, moteris supyksta, pasijunta vieniša, apleista, nesuprasta. Aktorės vaidyba gera. Laimima nekritiško žiūrovo simpatijos.

Tačiau tokia žmogiškojo jausmo perversija parodyta, kaip natūrali nėščios moters reakcija, gąsdina.

"Jei giliai širdyje nenori to 'it', tada aborto pasirinkimas teisingas kelias", aiškina dar svyruojančiai moteriai jaunutė klinikos "patarėja". Moteris nesuabejoja "patarėjos" patarimų tiesa ir pasirašo savo kūdikiui mirties sprendimą.

Šitoks specialiai televizijai gamintas filmas, be abejo, ne pirmas ir ne paskutinis. Žmogaus nužmoginimas ir gyvybės nuvertinimas šuoliuoja visais frontais, mojuodamas tariamų teisių ir laisvių vėliavomis, vingiuotais sofizmais bylodamas į milijonus jaunų, imlių, pagoniškoj aplinkoj bręstančių protų.

Kodėl ir iš kur griūva ant mūsų tas nužmoginimo tvanas, būtų ilgos ir atskiros temos, kurių gvildenimo lietuviškoj spaudoj labai pasigendama. Atrodo, priklausome prie apatiškos daugumos, kuri mėgsta posakį — visais amžiais taip buvo. . . Argi iš tikrųjų? Ar visada negimusių žudymas buvo visokiais būdais viešai propaguojamas ir paskelbtas legaliu valstybiniais įstatymais? Argi amoralumas buvo laikomas "nauja moralė"? Perversija — tam tikra "savęs išraiška", net normalumu? Melas — tiesa? Visais laikais žmonija buvo kankinama ir apgauldinėjama blogio, tačiau kada juo taip didžiavosi ir priėmė lyg negincijamą gyvenimo būdą? Atrodo, kad šių dienų moto — nieko nebėra blogo! Žudikas yra vargšas ligonis, kurį bet kokia kaina reikia gydyti; kriminalistas — aplinkybių auka; vagis ir tinginį privalo išlaikyti dirbantysis, nes visuomenė kalta už jų nusikaltimus. Visi jie pateisinami ir apdovanojami teisėmis — nužudytojo, apvogtojo, nuskriaustojo sąskaiton. . . Blogis keliauja pirmyn, neaplenkdamas ir mūsų, nors dažnai bandome įsivaizduoti, kad lietuvių jis neliečia. . .

Man rodos, kad darome klaidą, stovėdami stebėtojų pozose, atokiai nuo šio krašto žmonių, kurie deda dideles pastangas nu-

žmoginimo sriautui užtvenkti. Tartum gyventumėm kažkur mėnulyje, saugūs, nepaliečiami, mes užsidarom tik lietuvybės problemų rate, nepagalvodami, kad mūsų *vaiškai ir anūškai auga čia, apsupti šių įtakų, šių problemų, šių įtaigojimų.*

Nežinau, gal klystu, bet ar daugelis mūsų yra susipažinę, pavyzdžiui, su "Planned Parenthood" ir "Illinois Right to Life Committee" veikla? Tai dvi priešingų tikslų organizacijos, plačiai veikiančios Illinois valstijoj ir Čikagos mieste.

"Planned Parenthood" propaguoja abortus, planuoja ir skleidžia po miesto ir apylinkių mokyklas vadinamąsias "edukacines programas", nurodančias mergaitėms abortų klinikas bei persileidimą (miscarriage) sukeliančius vaistus. "United Way" ir "Crusade of Mercy", kurie sukelia daug lėšų šalpai, didelę jų dalį skiria "Planned Parenthood" ir panašioms organizacijoms remti.

"Illinois Right to Life Committee", trumpai IRLC, priklauso "Pro-Life United in Illinois" (20-ties organizacijų "už gyvybę" sąjunga). IRLC yra jų aktyviausia. Kovai su abortų klinikomis ir jų šalininkų plačiai skleidžiama demagogija IRLC nariai pašvenčia daug laiko, pastangų ir lėšų. IRLC leidžia "Illinois Right to Life Committee News" laikraštėlį, kuris spausdina informaciją apie "priešgyvybinių" organizacijų veiklą, diskutuoja prieš ir už gyvybę pasisakančių senatorių bei kongresmanų pareiškimus, plačiai informuoja apie "Pro-Life United" veiklą, pasiektus laimėjimus ir materialines, politines bei vadinamojo humanistinio švietimo sudaromas kliūtis. IRLC veiklą remia įvairiausių profesijų žmonės, pradėdant gydytojais, baigiant darbininkais. Aktyviai reiškiasi ir jaunimas. Kada pamatysit žmogų su rožės žiedelio ženkliuku atlape, žinokit, kad jis yra sąjūdžio "Už gyvybę" narys arba jo draugas.

Ši organizacija turi efektyvų kalbėtojų biurą, kuris, pagal susitarimą, siunčia profesionalus paskaitininkus su "už gyvybę" švietimo skaidrėmis, filmais, spauda, žodžiu į mokyklas, ligonines, bažnytines bei apy-

linkių organizacijas. Taip pat IRLC sėkmingai veikia specialios grupės: laišku rašytojų, protestuotojų, spaudos darbuotojų, teisininkų, "lobby'istų" už pakeitimą antižmoniškų įstatymų, maldos būrelių ir įstaigų, kaip "Birthright" Čikagoje, kurios teikia pagalbą ir krikščionišką patarimą neščioms jaunuolėms.

Minėtomis temomis straipsnių bei informacijos lietuviškoje spaudoje reta. Įsitikinimas, kad lietuvybė ir lietuviška veikla yra tie neperšaujami skydai ir juos nešantiems niekuo kitu rūpintis nebereikia, man rodos, labai apgaulingas. Mes ir mūsų jaunimas gyvena šiuo laiku, šiame krašte. Čia besigrumiančios blogosios ir gerosios srovės negali mūsų aplenksti, nepadare įtakos. Klausimas tik, ar tas srovės atpažįstame ir kaip jų įtaką esam pasiruošę priimti. Dažnai karčiai kritikuojam šio krašto blogybes, bet ar prisidedam prie sąžiningųjų amerikiečių įtemptos veiklos toms blogybėms nugalėti? IRLC moto sako: "Blogio triumfui reikia tik vieno — kad geri žmonės nieko nedarytų!" Mažus ir didelius blogio triumfus matome kasdieną. Užtat ir veiklos laikas yra dabar. Dabar — apsvarstyti tai, ko nesvarstėm ir įsijungt į darbą, kurį atlikt paliekam kitiems.

Gyvybiniais, visa to žodžio prasme, klausimais giliau besidomintiems, IRLC adresas: 53 W. Jackson Blvd., Suite 832, Chicago 60604; tel. 922-1918.

• Popiežiui Jonui Pauliui II padovanojus savo žiedą Brazilijos varguomenės šalpai, Seattle restorano savininkas Mick McHugh pradėjo kalbinti katalikus, protestantus ir žydus parodyti, kaip jie vertina popiežiaus dovaną vargšams. Susidarė grupė žmonių, kurie, vadovaujami Seattle vyskupo padėjėjo N. Walsh, surinko tiek aukų, kad galėjo popiežiui ne tik nupirkti žiedą, bet dar ir paaukoti 100.000 dol.

• Kodėl galima malda prezidentui, bet neleidžiama vaikams mokyklose? Šitokia tema kun. J. Reedy parašė straipsnį "Chicago Catholic" laikrašty, įrodinėdamas, kaip nelogiška drausti moksleiviams bendrai melstis ar drausti mokyklose iškabinti 10 Dievo įsakymų.

AR MOKAME DŽIAUGTIS?

DR. L. BRAZDEIKIENĖ

Šito jausmo nupasakoti neįmanoma, jį reikia išgyventi pačiam. Bet kaip tai pasiekti, jeigu jaunystė seniai su gervėmis išskrido, užleisdama vietą įvairiausioms negalioms, jei kasdienybė tau pažeria šimtus smulkių ar stambesnių nemalonumų? Iš tiesų, tų nemalonumų apstu visur: ir autobuse, ir parduotuvėj, ir darbe, o kur dar namai su vaikų sujauktais kambariais ar kamuoliu iškultu kaimynų langu? Šitos aibės smulkmenų mus taip apraizgo ir prispaudžia prie žemės kaip Guliverą nykštukai smulkiais siūleliais. Tik pabandyk pakelti galvą — aštrių adatėlių spiečius — tiesiai į tave. Tai kaip džiaugsies, kaip būsi laiminga? Štai tuo ir pateisinam savo blogas nuotaikas, nepasitenkinimą ir amžiną niurzgėjimą, kuris mandagiai vadinamas pesimizmu.

Argi iš tikrųjų nieko pakeisti negalima? Jeigu sąlygos nepriklauso nuo mūsų, tai gal galima kitaip reaguoti į jas? Gal džiaugsmas nėra savaiminė gyvenimo dovana ir mes patys galime būti savo džiaugsmo kalviais? Gal ir džiaugtis reikia išmokti?

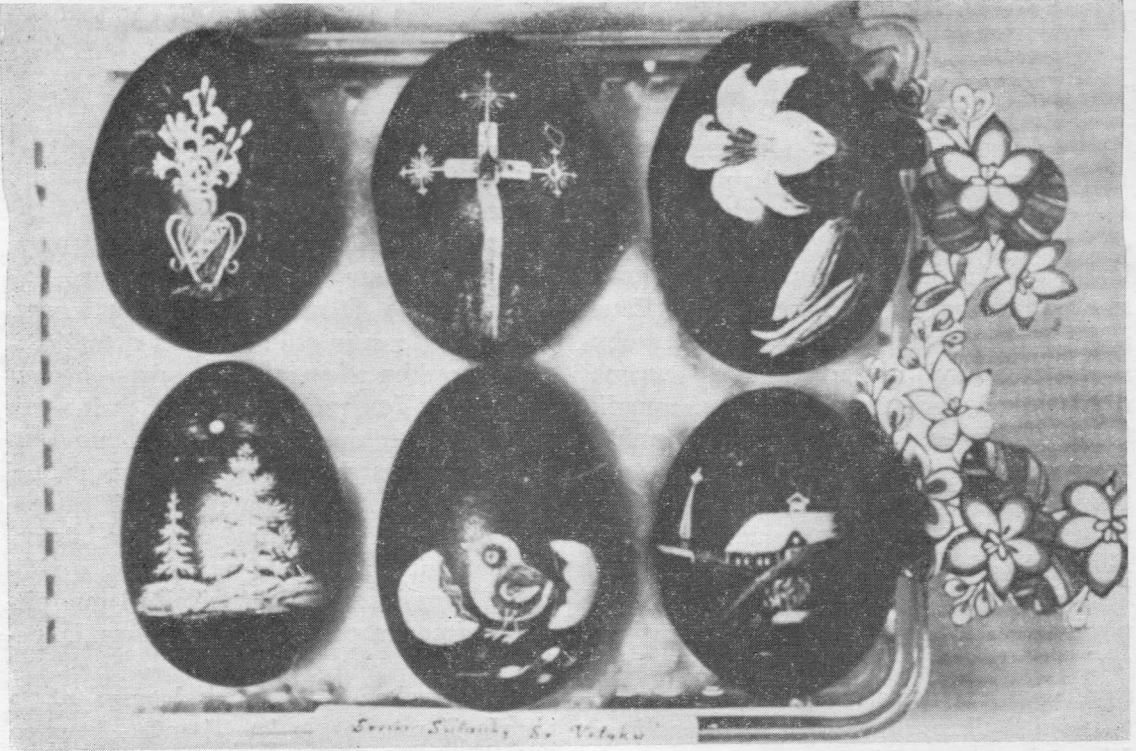
Pažvelkim į sveikstančio sunkaus ligonio veidą, žmogaus, kuris buvo praradęs viltį pakilti iš patalo, o vėliau pajuto, kad gyven! Kaip jis džiaugiasi tarsi vaikas kiekviena smulkmena: ir sesutės išartu geru žodžiu, ką tik paklota lova, ir net tuo, kad šis dūris adata nebuvo toks skaudus kaip kiti. Žiūri į tą ligos nuniokiotą žmogų ir pirmiausiai matai jo akis, švytinčias, besidžiaugančias gyvenimu, laimingas, ir vis dažniau pagalvoji, jog ir sveiksta jis gal tik dėl to, kad giliai viduje jame dar nebuvo užgesusi paskutinė džiaugsmo kibirkštėlė. Kas žino, gal ji vienintelė ir palaikė gyvybę, kai visa kita buvo prieš ją?

Yra prasminga sena pasaka apie sergančią karalaite, kurios pasveikimui reikėjo laimingo žmogaus marškinių. Ieškodami jo, apkeliavo karaliaus pasiuntiniai plačią žemę, pirmiausia aplankydami turtuolius. Deja, laimingų jų tarpe nebuvo. Apklaussinėjo

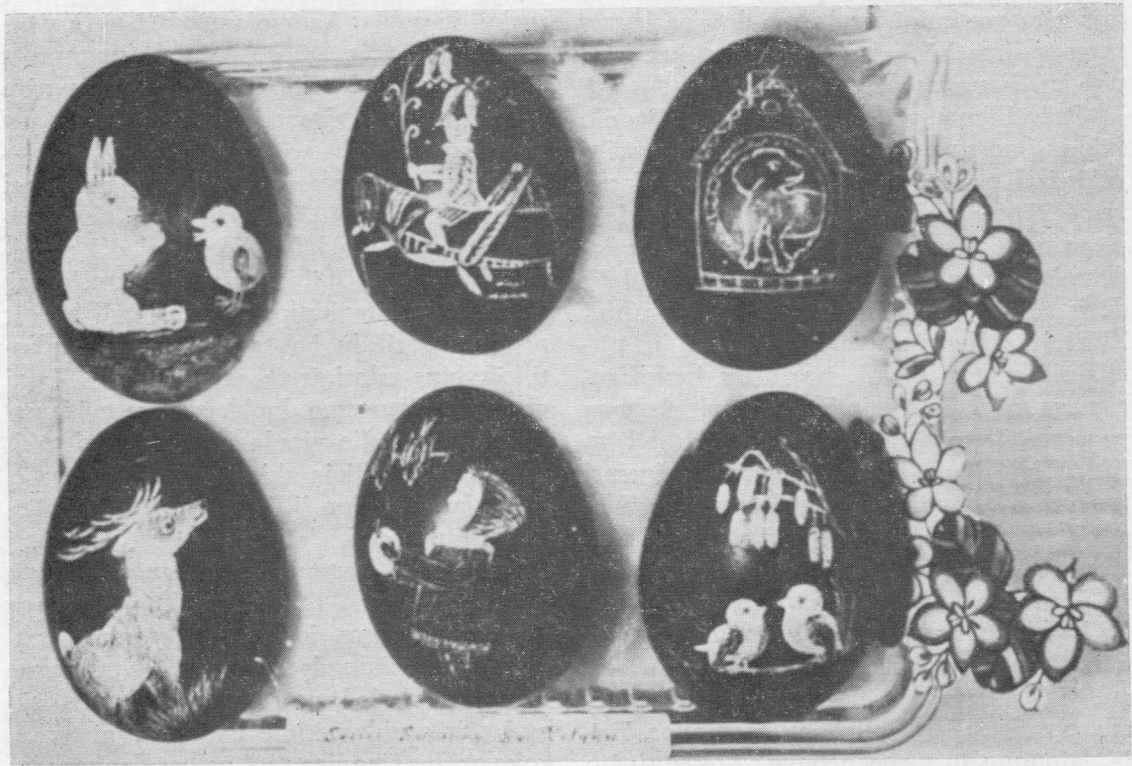
visus likusius ir, praradę bet kokią viltį laimingąjį surasti, grįždami į namus, susitiko linksmai bedainuojantį vargšą žmogų. Ir jis vienas vienintelis visoje karalystėje prisipažino esąs laimingas, nes ši vakarą gavo vaikams duonos. O marškinių parduoti negalėjo nė jis, nes jų seniai ir pats neturėjo. . .

Supraskim teisingai šią pasaką — ne vargas padaro žmogų laimingu, tačiau ir varge galima būti tokiu. Turtas, visi gyvenimo patogumai patys savaime nei džiaugsmu, nei laime nevirsta, nors žmogus kartais sutapatina juos tarpusavy. Laimė yra tokia būseną, kurią galutinai nulemia ne išorinės, o vidinės sąlygos ir, atkakliai besivaikydamas pirmųjų, žmogus praranda sugebėjimą ją pasti.

Mes turime šimteriopai daugiau už tą vargšą iš pasakos, o kas iš mūsų šiandien galėtų pagydyti mirštančią karalaite? Paprasčiausia, mes kartais neįvertinam to, ką turim, ir nuolat kamuojamės dėl to, ko neturim. Jei gyvenam šeimoje — mums per daug rūpesčių ir triukšmo, jei šeimos nėra — tai per daug vienatvės ir tylos, ir tada jau tų pačių rūpesčių trūksta. Jeigu žiema — svajojam apie pavasarį, o kai sprogsta lapai — ilgimės rugpjūčio karščius. Kaip pasidžiaugsi, jei visą laiką kremtiesi dėl neišpildžiusių ar neišpildomų norų ir troškimų? (Tiesa, nepasitenkinimas kartais gali būti ir progreso varikliu, bet tąsyk jis turi pažadinti kūrybinę mintį, ir tai jau kas kita). Taigi pirmasis džiaugsmo duobkasys yra mūsų nežaboti norai. Jie visada juodu nepasitenkinimo rašalu užlieja akimirkos džiaugsmą ir tučiuojau užgesina jį. Sugebėti juos pažaboti, o kuriančiai, ieškančiai minčiai duoti laisvę — štai kur takelis į džiaugsmą. Rytų išminčiai sako: "Džiaugsmas — ypatinga išmintis". Ir mes, jos negavę savaime, mokykimės ją išsiugdyti patys. Nukreipkime nors akimirkai dėmesį nuo savęs ir savo rūpesčių ir apsidairykime aplink. Pamatysim, koks gražus šiandien virš galvos dangaus lo-

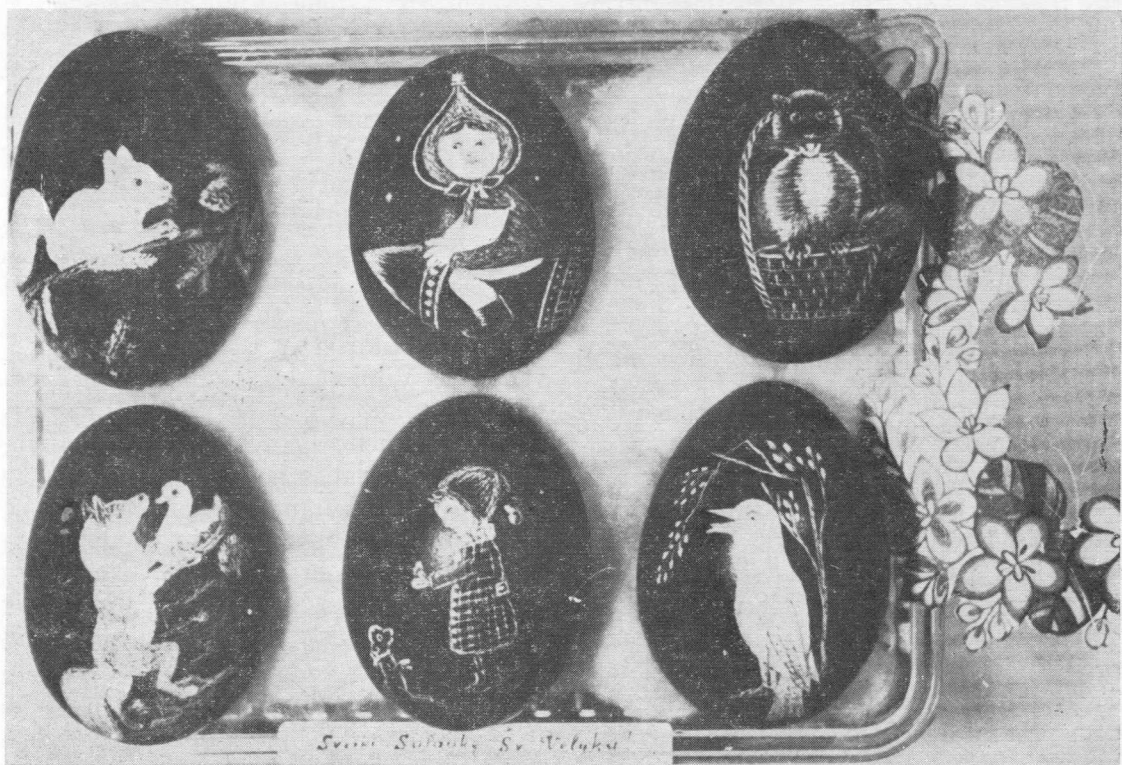
Свети Велики и Пасха

Свети Велики и Пасха

Svoiki Slatoky Sv Velyki!

Svoiki Slatoky Sv Velyki!

70 METŲ NUO MIKALOJAUS K. ČIURLIONIO MIRTIES

JONAS MIŠKINIS

Čiurlionis mirė 1911 m. kovo 28 d. Pustelninko sanatorijoje prie Varšuvos, palaidotas Vilniuje Rasų kapinėse.

Čiurlioniui teko laimėti augti vienoje gražiausių Dzukijos vietų, Dainavos šalyje. Jautrią iš prigimties jo sielą komponavo paslaptingas girios ošimas, rami senojo Nemuno tėkmė, didingos panoramos, atsiveriančios nuo kalvų ir piliakalnių. Vaikystėje matyti vaizdai išliko jo sieloje visam gyvenimui.

pinėlis, kiek šmaikštaus humoro bendradarbių žodžiuose ir t.t. Mažytis išgyventas džiaugsmas atvers vartus didesniui, ir taip palaipsniui sugebėjimas džiaugtis taps įpročiu ir dešimteriopai padidins mūsų jėgas.

Neseniai mes keliavom po kalnus. Buvo pragariškai karšta, žliaukė prakaitas, kuprinė slėgė pečius, širdis kaip patrakusi daužėsi nuo neįprasto krūvio. Argi tokiomis sąlygomis įmanoma džiaugtis? Įmanoma. Mes paprasčiausiai stengėmės negalvoti apie sunkumus, o grožėtis snieguotomis kalnų viršūnėmis, putojančiais upokšniais ir bendrakeleivių nuoširdumu. Mes žinojom, kad šie sunkumai laikini, va, užkopsim į perėją, ir bus lengviau, ir tas supratimas suteikė papildomų jėgų sunkioj kelionėj ir pavertė ją švente. Ar visi kiti smulkūs mūsų gyvenimo nemalonumai taipogi nėra laikini? Ar jie nėra akmenėliai po mūsų, lipančių į kalnus, kojomis?

Kitu rakursu — ne pro savo asmeniškumo prizmę pažvelkim į gyvenimą, mums atsivers tūkstančiai džiaugsmo šaltinėlių. Ko gi mums trūksta, išskyrus sugebėjimą džiaugtis, ko? Mes turim po kojom tvirtą žemę, kuri pavasariais žaliu siautuliu užlieja laukus ir širdis, turim taikų dangų virš galvos ir galimybę štai dabar, šią valandą pradėti dar geresnį, teisingesnį gyvenimą. Tegu šypsena tarsi burtų lazdelė bent trumpam pravers duris į džiaugsmo šalį. Įeikim ten pasisvečiuoti kas dieną.

mui. Vėliau visas dvasioje sukauptas turtas sąmoningoje dailininko veikloje buvo perkeltas į paveikslus. Su amžiumi ir patirtimi M.K. Čiurlionio minties žvilgsnis apėmė vis didesnes ir platesnes pasaulio ir net kosmoso erdves. Atrodo, kad į šias begalybes dailininko žiūrėta nuo Dainavos krašto kalvų. Jo vizijose daug yra realių Nemuno pakrančių vaizdų.

Tačiau visa paslaptis, kad jie labai savitai regimi ir komponuojami, pilni žmogaus sielos gelmių trykštančios galios. Tai sudvasinta, o galbūt netgi sudievinta gamta.

Pavyzdžiui, 1907 metais M.K. Čiurlionis nutapė triptiką "Vasara". Jame švelniomis pastelinėmis spalvomis apšviestas gamtovaizdis, liekni, kažkur aukštai aukštai debesyse tirpstantys pušelių kamienai, vaikus ir platus debesėlių išas. . . Maža pirkelė — viena saulės nutviekstam peizaže. Žmogus, stebėdamas paveikslą, nejučiomis persikelia į laukus, į ramią rugpjūčio vasarą, į tolimą savo vaikystę. Paveikslo šviesa, tartum nuostabus balzamas, gaivina apsnūdusią sielą, žadina troškimus. . .

Štai kodėl M.K. Čiurlionio kūryba tokia pasakiška, tokia nuostabi, burtų pilna, nes joje išreikštas tikrasis lietuvių dvasios atspindys.

Tačiau M. Čiurlionio kūrybai daug yra davęs Vilnius, kuris susietas su lietuvių pasaulėžiūra, istorija ir tradicijomis. Jis, gyvendamas Vilniuje, kūrė taip, kaip ir kitose savo gyvenimo vietovėse. Pažymėtina, kad to meto Vilniaus lietuvių miesčioniškoji inteligentija iš dalies jau buvo atitolusi nuo lietuvių tautos kūrybos šaltinio bei pasaulėžiūros, kuri tebebuvo lietuvių liaudyje. Tai gi M. Čiurlionis kryo lietuvių liaudies pušėn, nepasidavė svetimam įtakai. Jo dvasia buvo prisiartinusi prie grynojo lietuvių dvasios šaltinio. Nors jis buvo rusų bei lenkų kultūros pasaulio apsuptas, tačiau ne tik nepasidavė jo įtakai, bet buvo pradininkas geniališkos lietuviškos krypties tapyboje:

lietuviškas savo vizijomis, turiniu, spalvomis ir savo būdingu naujumu.

Čiurlionio kūryba ypatingai būdinga ir mūsų laikų dvasiai. Juk dabar visas mokslas, o taip pat ir visas pasaulis, ieško mūsų gyvenimo esmės, buities prasmės, kuria tarsi dvasios akimis norėtų pamatyti, kas už tos ribos slepiasi, kurios mes nesuprantame. Čia yra daugybė klausimų, kurių negalima visų išskaičiuoti. Tokie klausimai žmogui anksčiau kilo ir dabar nuolat kyla. Mokslas vis dar negali į daugelį klausimų atsakyti. Žinoma, mokslas juos sutinka, stengiasi išaiškinti, bet čia, žiūrėk, vienus dalykus išaiškinus, pasižiūri, kad iškilo naujas klausimas, dar keistesnis, dar painesnis, o kartais net priešingas pirmajam, išspręstajam klausimui. Žmogus ir mokslininkas sustoja ties viso mūsų regimo pasaulio mįsle, o taip pat ties pačia mūsų žmogiškos esmės mįsle. Nors žmogui nepasiseka daugelio klausimų išspręsti, tačiau jis nenori nusivilti ir tikisi rūpimus klausimus išaiškinti, nors galbūt tai jam niekad nepasiseks padaryti. Menas tam pačiam tikslui tarnauja. Jei mokslas vartoja daugiau stebėjimo, tyrimo metodus, neaplenkdamas intuicijos arba nujautimo galios, tai menas dar labiau vadovaujasi tokiu nujautimo galia. Toji nujautimo galia, pasak mokslininkų, yra pasiteisinusi mokslo, meno dalykuose, kai žmogus aplamai pajunta, kur slepiasi ieškomoji tiesa. Todėl menas yra sulaukęs net tam tikros formulės. Yra sakoma, kad meno uždavinys yra per matomą pasaulį pamatyti arba parodyti nematomąjį.

M.K. Čiurlionio kūryba ir yra viena būdingiausių to uždavinio siekėjų. Tas pradas aiškiai pasireiškia per visą Čiurlionio kūrybą. Sunku pasakyti, kuriame savo paveiksle jis ryškiausiai tai išreiškia, tačiau viena galima teigti, kad tai Čiurliono kūryboje reiškiasi ištisais paveikslų ciklais. Spalvų ir kompozicijos galia jis stengėsi pamatyti tą vidų, kurį mes visi jaučiame, bet negalim pamatyti. Todėl kai kurie jo paveikslai yra tos nuotaikos ieškojimo aiškintojai. Visą slaptąjį pasaulį mes patys jaučiame, tikime, bet nežinome, kur visa tai yra paslėpta. Čiur-

lionio kūryba visa tai ieško ir sykiu aiškina.

Tačiau svarbiausia tai, kad visa Čiurlionio kūryba yra labai gimininga lietuvių sielai, pasaulėžiūrai ir mintims. Turime prisipažinti, kad lietuvių dainoje skamba ne paprastas pasiilgimas, tariamasis liūdesys, bet grynas ir skaidrus siekimas visa to, kas mums taip artima ir taip nesuprantama. O visa tai yra ne kas kita, kaip gamta, didelis pasaulis, kurį kiekvieną dieną matome, bet niekad jo nesuprantame. Tik menki žingsniai praskina mūsų kelią į gilumą, kur taip pat nematyti šviesos. Tačiau lietuvių siela arba menas, atrodo, už vis geriau supranta slaptinę, didinę gamtos kalbą. Lietuvis tarytum girdėte girdėjo, ką kalbėjo plačiosios girios, ką bylojo tylūs vandenys, ką kuždėjo danguje žvaigždės arba ką sakė švintanti rytė aušra. Ir nenuostabu, kad Čiurlionio kūryboje visa tai iš naujo sušvinta, tik nušviečiant nauja meno ir mokslo šviesa. Čia sprendžiami tie patys lietuvių pasaulėžiūros klausimai, tik tai kitokiomis priemonėmis. Tos naujos priemonės — tai genialus spalvų suderinimas ir puiki kompozicija. Ir gal todėl Čiurlionio kūryba atskirais savo elementais taip artima lietuvių tautos dailei arba menui. Šiandien visa tai pastebi ir viešai pabrėžia svetimieji autoriai — Čiurlionio kūrybos aiškintojai ir vertintojai.

Manau, kad daug kam teko matyti Čiurlionio paveikslą "Ramybė". Tai gražių tylių spalvų paveikslas, kur tyli pats vanduo ir styro iš vandens išsikišę kalnai. Priešakinis kalno šlaitas labiau iš vandens išsikišęs. Nuo jo ant vandens tyvuliuoja dvi dryžės žiburių. Kai teko man tą paveikslą pamatyti Kauno muziejuje, tai atrodė, kad jame nutapytas vakaro ramybės ir tylos vaizdas. Bet kai dailininkas Antanas Žmuidzinavičius išaiškino paveikslo turinį, supratau, jog tai visata, stichijos ten slepiasi, kur kažkas yra, ko mes nematome ir nesuprantame.

Čiurlionio kūryboje matome daug originalių mažų ir didelių bokštų, bokštelių, saulės nušviestų miestų, daugybę žvaigždžių ir gėlių. Visi tie elementai yra darnūs, bet mįslingi, nesuprantami. Pavyzdžiui, kad ir tas paveikslas, kur viršum kažkokio pasakiško

Šeima

Šeima bažnytinių įstatymų sūkuryje

*(Atviras laiškas rašto žinovams, kunigams,
vienuoliams, mano draugams)*

Vytautas Kasniūnas

Rašydama jums šį laišką, laukiu atsakymo. Rašykite visi, kas tik perskaitys šį mano laišką. Užtarkite, smerkite, girkite, peikite, bet man yra reikalingas gyvas jūsų žodis. Laukiu.

Aš buvau septintoje gimnazijos klasėje, kai rusai vykdė pirmąjį žmonių vežimą į Sibirą. Tą siaubingąją naktį nakvojau draugės namuose ir, išvežant mano šeimą, tėvą, motiną, brolių ir senelę, aš likau. Grįžusi namo, radau bešeimininkaujančius raudonarmiėčius. Greitai dingo iš akių kareiviai, ir

miesto joja raitelis. Kas jis toks? Nagi naujas Vytis, Lietuvos valstybės ženklas. Jis joja viršum pasakiško miesto, kur, rodos, nerastum nė vieno Vilniaus statybos elemento, bet tuojau susigriebiam, tarytum kas sakyte sako — tai jis joja viršum Lietuvos sostinės Vilniaus. Be to, dažnas Čiurlionio kūrybos fragmentas arba kurio nors paveikslų fonas primena pasakiškus Vilniaus siluetus.

Žodžiu, M.K. Čiurlionio kūryba yra tokia pasakiška, tokia nuostabių burtų pilna, nes jojoje išreikštas tikrasis lietuvių dvasios atspindys. Be to, jis savo kūryboje norėjęs suderinti tapybos spalvas su muzikos gar-

aš likau viena su karininku. Per metus buvau išmokusi tiek rusiškai, kad galėjau susikalbėti. Jis pasiūlė, kad gali išvaduoti tėvus. Aš iš džiaugsmo apsikabinau ir pabučiavau savo "didvyrį". Jis atsinešė degtinės. Ragino gerti, o aš nekantravau, kada galėsim eiti gelbėti šeimos. Jis gėrė, o aš tik vilgiau lūpas. Aš nerimavau, o jis delsė. Atsiviliojo į svečių kambarį. Atsisėdo šalia manęs, davė laisvę savo rankoms. Aš išsisukau. Jis nusivilko švarką. Prasiđėjo pasiūlymai, derybos. Buvau kieto nusistatymo ir šaukiau "ne". Siūliau po to, kai tėvai grįš namo. Jis supykęs išsitraukė ginklą. Aš nusišypsojau, nes tą sekundę man atrodė, kad mirtis — išganymas, ir mane apėmė labai malonus jausmas. Staiga nususukusi į sieną ir laukdama šūvio, pamačiau kabančią šeimos didžiulę nuotrauką. Tėvas šypsojosi pro ūselius, o mama rimtai žiūrėjo. Susiduria su ja mudviejų žvilgsniai, ir aš staiga atidedu saldžios mirties mintį. Gelbėti, gelbėti juos bet kuria kaina — tikinu save. Žiūriu į brolių, ir vėl dingt mintis, jog jis nebijotų mirti, jei galėtų mane išgelbėti. Ir atsikususi aš prašau budelio, kad jis nušautų mane vėliau, o kad dabar išgelbėtų mano šeimą. Aš kartoju tuos žodžius ir, rodos, nesakau, bet rėkte rėkiu. Po minutės aš buvau jo glėbyje ir svaigstančioje galvoje, kankinama nuodėmės, kartu džiaugiausi išgelbėjusi tėvus.

Stotyje radome ešalonus, pilnus žmonių. Žmonės verkė, šaukė, meldėsi. Suradome ir

sais. Žinovai aiškina, kad spalvos žmoguje sukelia tam tikrą nuotaiką, kokią sukelia ir garsai. Ši klausimą jis sprendė savaip, nes jis buvo muzikas kūrėjas, jos tonų grindėjas, aiškintojas. Čia vėl tai sutampa su jo kūryba, kaip muziko ir kaip dailininko, o tai yra gimininga lietuvių dvasiai, pasaulėžiūrai. Vadinas, visa tai kilo iš tos pačios Lietuvos žemės aplinkos, kurioj mes gimėme, augome ir kurioj M.K. Čiurlionis kūrė. Jis mirė prieš 70 metų, tačiau jo gili kūryba lietuvių tautoje gyva, lietuvišku patriotizmu persunkta. Todėl ji yra ir bus amžiais menininkų, kultūrininkų minima ir gerbiama.

wagoną, kur buvo tėvai. Bet mano "gelbėtojas" dingo. Enkavedistai mus vijo šalin, ir girdėjau tėvo balsą, šaukiant, kad saugočiaus. Traukinys pajudėjo, nuo dejonių drėbėjo oras.

Namo tą dieną negrižau. Gatvėje susitinkau klasės auklėtoją, kuris man labai simpatizavo, ir jam viską papasakojau. Su juo nuėjau į ligoninę, kur išbuvau visą savaitę, o vasarą praleidau draugės ūkyje. Prieš mokslo metų pradžią gavau iš savo mokytojo pasiūlymą apsigyventi kambaryje, kuris buvo šalia jo buto. Pasiūlymą priėmiau, nes jutau, kad, netekus tėvų, artimųjų, gimiinių, man buvo reikalingas globėjas. Savo išvaizda aš buvau peraugusi metus, mėgau sportą ir buvau pasižymėjusi plaukime, krepšinyje. Mokslas sekėsi labai gerai, nors prie knygų prisėsdavau tik trumpam laikui. Tėvams aš buvau labai graži. Ir kiti girdavo mano grožį. Bet man tokie gyrimai nepatikdavo, jie skambėdavo labai pigiai. O po įvykio su budeliu ruseliu, kai jis apsisėilėjęs gyrė mano grožį, man šis žodis pasidarė baisus ir įžeidžiantis. Išgirdusi jį iš vyrų, aš pasibaisėjau, lyg atspėdama jų blogas mintis, gėdžiančias manęs.

Apkandžiota vilko, patekau į liūto narus. Mokytojas man skirtą gyventi kambarį laikė tik mano svečiams ir savo draugams parodyti, kur aš tartum gyvenanti. Iš tikrųjų aš gyvenau su juo. Jis sakėsi mane labai mylįs, be manęs negalįs gyventi. Grasino nušizudysiąs, jei atsisakysiu jo meilės. Jis buvo gana dailus vyras, už mane septyniolika metų vyresnis. Pradžioje kovojau žodžiu ir veiksmais, bet palengva pripratau. Patiko šeimininkauti. Susipykau su berniuku, su kuriuo mylėjaisi. Jis buvo su manimi vienoje klasėje, nors dvejis metais jaunesnis. Pirmauo moksle, gerai mokėjo vokiečių kalbą, darė didelę pažangą anglų kalboje. Per metus labai gerai išmoko rusų kalbą. Vakaraus dirbdavo vokiečių komendantūroje vertėju. Su juo kartu dirbo viena klaipeidietė. Daug kartų juodu sutikdavau gatvėje vaikščiojančius. Susitikę šnairuodavomės, besikalbėdami kirsdavomės žodžiais, vienas kitam prikišdami neištikimybę. Taip nė nepajutau,

kai pasidariau mokytojo žmona. O kai baigiau gimnaziją, priverčiau Juozą sudaryti bažnyčioje vedybinius metrikus. Iš tikrųjų aš mylėjau Algį, mano gimnazijos laikų berniuką. Kai susilaukiau dukrelės, vedė ir Algis. Mano draugės stengėsi mane įtikinti, kad tai padarė man keršydamas. Girdėjau ir kitokias kalbas, kad jis vedė, norėdamas išvengti kariuomenės.

Kai karui vykstant rusai vėl atėjo prie Lietuvos, mano vyras pasirūpino arkliu ir vežimu. Mergaitė buvo trejų metų, berniukas dvejų. Rengėmės bėgti į Vokietiją. Žemaitijoje vyras dingo. Kai kas matė jį su gimnastikos mokytoja, su kuria jis anksčiau draugavo, o kai kas sakė, kad juodu dvejus metus gyveno kartu. Aš likau su dviem vaikais viena. Pasilikti bijojau. Traukėmės tolyn į vakarus. Įkandin vijosi rusai. Mūsų gurguolę pralenkė dviratininkai. Atpažinau visą purviną, apdraskytą Algį. Puolėm vienas kitam į glėbį. Algį, Gražina, šaukėm, lyg netikėdami savo akimis. Dabar važiuoju visi keturi. Nors aplink siautė karo siaubas, traškėjo mirtį nešą šūviai, mes vėl prisipažinome vienas kitą mylį. Griaudžiant artilerijos šūviams, jis pirmasis šūktelėjo: "Gražina, aš tave myliu". Tą pat atsakiau ir aš, ir staiga išnyko mirties baimė. Artinantis artilerijos šūviams, mes pasukome vežimą iš kelio į laukus ir, pagriebę vaikus, pasileidome pakalnėn. Pasigirdo šūviai iš kito šono, ir mes atsidūrėme kryžminėje ugnyje. Algis paguldė vaikus ant žemės, permetė mane ant jų ir pats užgulė mus visus. Šūvis sprogo netoli mūsų, ir ginklų audra aptilo. Algis stengėsi atsistoti, ir aš jaučiau ant savo veido lašant kraują. Algiui sužeidė ranką, šoną ir koją. Šaukiau pagalbos, bet aplink buvo tylu. Visi išbėgiojo. Dingo ir arkliai su vežimu. Netoliese pamačiau sodybą. Nutempiau ten Algį. Priėmė vokiečiai, apsidžiaugė, kad Algis moka gerai kalbėti rusiškai ir vokiškai. Ji pažadėjo aptvarkyti Algio žaizdas, o man su vaikais liepė pasitraukti į mišką. Ji šaukė, kad rusai yra žvėrys, nes šis kaimas jau du kartus buvo rusų rankose. "Aš žinau, kokie jie gyvuliai", ji vis kartojo ir mane stumte išstūmė. Netolimą kelio galą miško

link aš panešiau abu vaikus. Paskui panešdavau trumpą gabaliuką vieną vaiką, jį palikusi, bėgdavau pasiimti kito. Kai palikusi Birutėlę grįžau pasiimti Vytuko, pasipylė iš miško šūviai. Suriko Birutė. Jai sužeidė petį. Užsimetusi ją ant pečių, bėgdama tempiau Vytuką. Vėl suaidėjo keli šūviai. Mes parkritome ant žemės. Betvarstydamą Birutei žaizdą, susikruvinau rankas, veidą, o taip pat ir Vytuką. Pro šalį prabėgo keli rusų kareiviai. Vienas sustojo, koją paspyręs apvertė mane aukštiekninką. Aš apsimečiau mirusia. "Takąja krasavica — tokia gražuolė", jis sumurmėjo ir, pasitraukęs kiek toliau, taikė šauti į vaikus. Suriko Vytukas. Tuo pat metu pasipylė šūviai iš kitos kelio pusės, ir ruseliai pradėjo bėgti atgal į mišką. Pasirodė vokiečių motociklistai. Aš pradėjau šauktis pagalbos. Vienas sustojo. Kitas grįžo pasižiūrėti, kas atsitiko. Jie buvo žvalgai. Jie mus nuvezė prie savo dalinio, kuris buvo už kelių kilometrų, ir rengėsi priešpuoliui.

Su įvairiais nuotykiiais pasiekiau Karaliaučių, paskui Berlyną, kur susitikau vyro pusbrolių, ir jis pažadėjo globą. Daug girdėję apie geras gyvenimo sąlygas Drezdene, persikėlėme į ten. Globėjas buvo geras tol, kol nepareikalavo užmokesčio. Visi gerai žinote, koks tas užmokestis turėjo būti. Atsisakiau ir kartą nagais sudraskiau jam veidą.

Drezdene vėl susitikau su Algiu. Jis buvo priskirtas prie kariuomenės dalinio vėtėju. Į šį miestą suveždavo išsklaidytus karius, sudarydavo dalinius ir siųsdavo į frontą. Aš parūpinau Algiiu civilinius rūbus, ir jis pabėgo iš kariuomenės. Visi persikėlėme gyventi į Salzburgą, kur gyveno Algio dėdė.

Pasibaigė karas. Susitikome savo buvusį kapelioną. Atlikome išpažintį. Jis pažadėjo padėti, kad gautume sutikimą tuoktis. Algis buvo vedęs civiline metrikacija, o aš bažnyčioje. Leido gyventi kartu, kaip broliui su seseria. Gyvenome metus kitus, laukdami žinios iš Romos. Pasidarėme nervingi, liguisti. Apie mūsų gyvenimą žinojo visa stovykla. Apie Algį pradėjo suktis moterys. Sprendimą padariau aš. Mes persikėlėme gyventi

į Frankfurtą, ir Algis toliau tęsė studijas. Susilaukėme sūnaus. Į mūsų tarpą grįžo meilė, ramybė, džiaugsmas. Abu pasidarėme labai tikintys. Tikėjomės, kad Roma mūsų balsą išgirs ir pasakys taip. Norėjome išpirkti mums gyvenimo primestas nuodėmes.

Algio žmona Erika, kuri, palikusi vyrą, pabėgo iš Lietuvos su karininku, mirė vėžiu Klaipėdoje. Aš gavau laišką iš Lietuvos, kad mano buvęs vyras iš Sibiro grįžo su žmona ruse. Jis nesutiko man duoti ištuokos.

Amerikoje gyvenant, šalo Bažnyčios įsakymų vykdydamas. Kai visi eidavo Komunijos, mes likdavome sėdėti dviese ir, rodos, visų akys būdavo nukreiptos į mus. Pirma aš nustojauėjusi į bažnyčią, paskui ir jis.

Neseniai gavau iš Lietuvos laišką su kunigo patvirtinimu, kad mano vyras mirė. Dabar galėtume tuoktis. Pradžioje to norėjo vyras, o aš ne, nes nežinojau, kaip pasiruošti išpažinčiai. Paskiau aš norėjau, o vyras ne. Kai vyrui darė ligoninėje operaciją, aš prašiau, kad kunigas su juo pasikalbėtų. Tris kartus prašiau, tiek pat kartų pažadėjo, bet nesikalbėjo. Prašiau seselės tarpininkauti — ir jos pažadai nuėjo vėjais. Sužinojęs apie tai mano vyras visai atšalo nuo tikėjimo. Ne mažiau ir aš. Visi trys vaikai vedė, turi šeimas ir yra geri katalikai.

Mūsuose dingo didysis ryžtas, o mažieji vis atidėliojami kitai dienai. Aš esu 64 metų, o jis dvejis metais jaunesnis. Mes su vyru skaitome "Laiškuose lietuviams" šeimos skyrių. Vyras norėjo, kad parašytume šį atvirą laišką. Tad aš diktavau, o jis rašė.

Laukiame skaitytojų atsakymų, patarimų, nuomonės. Mūsuose yra įprotis smerkti išsiskyrusias šeimas. Iš dalies tai teisinga, nes apie 60-70 nuošimčių išsiskiria labai lengvapėdiškai, nemokėdami ar nenorėdami sugyventi, mažus dalykėlius kraudami į didelius vežimus. 30-40 nuošimčių išsiskiria dėl to, kad, vilkdami didelį, sunkų vežimą, niekaip negali jo krovinio perkelti į mažesnius, lengvesnius vežimėlius, nors aukojasi ir deda didžiausias pastangas.

Prašome laiškų rašyti redakcijai arba V. Kasniūnui. Ačiū! Gražina.

Kodėl vaikai nesutaria?

N. Elijošaitienė

Kieme riksmas. Prienu prie lango — ir vėl kaimynų Sauliukas muša gerokai už save mažesnę sesutę. Ši spardo jo blauzdas ir klykia. Išbėgusi motina pripuola prie vaikų ir, atitraukusi mergaitę, pradeda talžyti sūnų. Mažoji šokinėja aplink ir džiūgauja, o berniukas ima kūkčioti.

— Ko dabar verki? — šaukia motina. — Pirštu paliečiau, jau į dūdas. Ritutei neskauđėjo, kai ją mušei?

— O kam ji man liežuvį rodė... — gūkčioja vaikas.

Motina pasižiūri į mergaitę.

— O kam jis iš manęs obuolį norėjo atimti?

— Melage tu! Argi aš atimti norėjau? Tik atsikąsti prašiau, o ta šykštuolė kąsnelio pagailėjo.

Motina vėl pyksta.

— Begėdi tu nematytas! Argi gražu iš mažo vaiko obuolio kaulyti?

Mergaitė broliui vėl parodo liežuvį. O Saulius, net negalvodamas, kas už tai bus, trenkia jai žemiau juosmens.

Riksmas, nors ausis užsikimšk. Bliuona mergaitė, sriūbaudamas verkia Saulius, bet visus perrėkia motina.

— Galvažudy tu, begėdi! Baigsis mano kantrybė...

Pamažu triukšmas rimsta.

Motina guodžiasi kaimynėms:

— Nesuprantu, į ką nusidavė tas mano vaikas? Mergaitė — geresnės nereikia, o šitas — tikras galvažudys.

Ritutė stovi pasipūtusi, baigia graužti obuolį. Jos šviesūs plaukučiai parišti kaspiniu, rausva suknytė išsiuvinėta, o kojytės apmautos naujais baltais batukais.

Devynmetis "galvažudys" murzinais pirštais šluostosi ašaras. Išblukusių marškinėlių alkūnės praskydusios, išaugtos kelnaitės, o basos kojos apmautos nunešiotais sandalais. Jis iš padilbų žiūri į motiną.

Nebenoriu klausyti tų barnių ir uždarau langą.

Ir nenoromis prisimenu tą patį Sauliuką prieš ketvertą metų.

Tada dar nebuvo Ritutės, ir jis buvo pats geriausias, pats brangiausias ir gražiausias. Motina jį puošė, lepino, kaip įmanydama. Uogytės ir apelsinukai, saldiniai ir šokoladukai... Ne tik tėvai, bet ir seneliai bei visas pulkas tetų negalėjo atsi-džiaugti berniuku. Ir tikrai tai buvo meilus vaikas, visad linksmas, gyvas, tikra kibirkštėlė.

Paskui atsirado Ritutė. Žinoma, mergytei reikėjo vežimuko, reikėjo kojinaičių ir marškinėlių. Atėjo žiema — pirko mergaitėi kailinukus ir batukus, o Sauliukas galėjo ir su senais pavaikščioti, su pernykščiais. Apsieis. Visos tetos ir senelės negalėjo atsi-džiaugti mažąja, kuri buvo tikrai graži.

Ir jau niekas negyrė berniuko — jis tik maišėsi. Motina paims ant rankų mergaitę — ir jis čia pat, glaudžiasi prie jos šono. "Na, ko čia dabar painiojiesi, pasitrauk, dar per tavo mažytę išmesiu". Jis tylėdamas nu-eidavo šalin ir žiūrėdavo į myluojamą sesutę.

Kai prinoko pirmosios braškės, jos atiteko mergaitėi. Pamatęs jo ašaras tėvas sugėdino: "Toks didelis ir dabar dėl kelių uogų... Suprask, jį gi mažytė, o tu jau didelis". O tam dideliui dar net šešerių nebuvo.

Taip ir tęsė. Kas geriausia — Ritutei, kas skaniausia — dukrytei. Motina, rodos, tik dabar pamatė, kad sūnus nėra gražus. O kai jis nustojo juoktis, paniuro — ir visai nebedailus pasidarė.

Tik viena senelė po senovei mylėjo berniuką, atveždavo dovanų, paglamonėdavo. Ir jis kaip didžiausios šventės laukdavo jos apsilankymo.

O mergaitė augo, nors ir graži, bet neklusni, išlepinta, gerokai išdykusi. Pačiupo žirkles — karmo, kas pakliūva. Į rankas paklius pieštukas — visos sienos nurašinėtos. Tėvas subars, o motina: "Ko čia nori iš ma-

žo vaiko, argi ji supranta. Bet iš kur ji pieš-
tuką gavo — turbūt Saulius numetė. Tai ne-
tikęs vaikas, nieko į vietą nepasideda. . .” —

Mergaitė suplėšė naują žurnalą — ir vėl
Saulius kaltas, kam paliko ant spintelės.

O kartą mergaitė užtikio Sauliaus kupri-
nę (jis jau į pirmą klasę tada ėjo) ir iš są-
siuvinių bei knygų liko vieni skutai. Berniu-
kas verkė, skundėsi motinai. o ši tik subarė
jį: “Reikėjo ant spintos užkelti, o nepalikti
ant stalo. Pats kaltas — aš tau naujų knygų
nepirksiu”. Motinai išėjus virtuvėn, Saulius
pirmą kartą puolė mušti seserį. Išgirdusi
riksmą, atbėgo motina. Berniuką smarkiai
prilupo.

Sekancią dieną atvažiavo į svečius sene-
lė. Motina tuoj pasiskundė, koks netikęs pa-
sidarė Saulius — pagalvokit tik — sesutė su
kumščiais puolė, užmušti galėjo! Nenorėjo
tikėti senelė, bet motina parodė mėlynę ant
Ritutės rankos ir. . . visos lauktuvės teko nu-
kentėjusiai. O Sauliuką senelė išvažiuodama
paguodė: “Kai vėl būsi geras, tada ir tau
atvešiu dovanų”, — ir išvyko, net nepabu-
čivusį mažojo nusikaltėlio.

Tai buvo lyg paskutinis lašas — berniu-
kas visai užsidarė, paniuro ir, atrodo, pats
patikėjo, kad jis yra baisus nedorėlis.

Tačiau nejaugi visose šeimose vaikai ne-
sataria? Tikrai ne!

Tik reikia iš tėvų pusės ne vien aklos
meilės, bet ir tam tikrų pastangų, ir dėme-
sio. O kartais galbūt net iš anksto apgalvo-
ti, kaip išvengti bereikalingo vaikų pavydu-
liavimo ir priešiškumo.

Prisimenu tame pačiame name augusį
Gintarėlį. Taip pat vienintelį, taip pat bran-
giausią. Tačiau, kai motina pajuto savyje
naują gyvybę, nusprendė sūnų paruošti ne-
tikėtam įvykiui.

Nuėjo su juo kartu pas draugę, kurios
mergaitė buvo vienmetė su Gintarėliu, o
berniukas visai dar mažiukas, tik vaikščioti
mokėsi. Vaikai žaidė, suėmę už rankyčių ve-
džiojo mažąjį, o paskui visi vaišinosi.

Vakare, parėjęs iš darbo, tėvas paklausė
Gintarėlį, ką jis dieną veikęs, kur buvęs.

— Pas Raselę buvau, su jos broliuku žai-
dėm.

— Tau patiko tas mažiukas?

— Aha! Toks juokingas. Tik nieko ne-
kalba.

— Tai gal ir tu norėtum broliuko ar se-
sutės, turėtum su kuo žaisti?

— Norėčiau! Rytoj parnešk, tėveli, kai
grįši iš darbo.

— Oho, koks greitas! Rytoj! O kurgi jį
nuoga dėsi? Pirmiau reikia pataupyti pini-
gų, nupirkti vežimėlį, drabužėlius, vystyk-
liukus, o paskui tik galvoti apie vaikutį.

Gintarėlis nusiminęs net atsiduso.

Vaikas įkyrėjo tėvams savo kasdieniniais
klausimais, kada gi pagaliau jis turės bro-
liuką.

Ir vieną rytą pažadinęs tėvas iškilmingai
tarė:

— Na, kelkis, broli! Eisim pirkti gėlių
mamai ir sesutei.

— Sesutė?! O aš maniau, kad turėsiu
broliuką, — berniukas visai neapsidžiaugė.

— Tai kvailiukas! Sesutė dar geriau!
Paaugs, nupirksim jai lėlę, ir žais sau. Mer-
gaitės nesimuša, o berniukų visokių būna —
pasitaiko ir mušeikų. Na, kaip manai?

— O gal dar pakeis? Į berniuką.

— Ne! Ligoninėje nekeičia.

Ir abu vyrai nužygiavo pirkti gėlių.

Paskui grįžo namo mama su sesute, ir
viskas ėjo į savo vagą.

Grįžus iš darbo tėvui, motina skųsdavosi
savo rėksne ir sakydavo:

— Ką aš ir daryčiau, jei ne Gintarėlis:
ir mergaitę panešiojo, ir padėjo vystykliu-
kus padžiauti.

— Argi? — abejojo tėvas.

— Tikrai padėjau, segtukus padavinė-
jau, — gyrėsi berniukas, ir tėtis tada pris-
minė parnešęs šokoladuką.

Vaikai augo. Lauktuves ir saldumynus
pradžioje mama padalindavo abiem po ly-
giai, o paskui vaikai patys įprato dalintis
kiekvieniu skanesniu kąsneliu.

Mergaitė augo, žinodama, kad turi klau-
syti ne vien tėčio ir mamos, bet ir vyresnio
brolio.

Reikėjo tik nedidelės diplomatijos, ir
vaikų pavydas iš namų buvo išguitas.

Jaunimas

Žudikai ir kenkėjai, kurių niekas nebaudžia

Daktaras

Jau yra pakankamai aiškiai mokslo įrodyta, kad rūkymas yra bjaurus įprotis, kuriuo žmogus kenkia ne tik sau, bet ir kitiems. Nebus per daug perdėta, jeigu pasakysime, kad tai yra lėtas savęs ir kitų žudymas.

Tabako dūmuose yra daugybė medžiagų, kurios, pakliuvusios į žmogaus organizmą, gali sukelti įvairius organų sutrikimus. Pagrindinė žmogui žalinga medžiaga — nikotinas, kurio džiovinuose tabako lapuose yra apie 0,5-0,6%, o cigaretėse ir pypkės tabake iki 3%. Labai mažos nikotino dozės dirgina gyvybinius smegenų centrus, o didesnės net paraližuoja. Neįpratęs rūkyti nuo 40-100 miligramų nikotino gali net mirti. Užpylus 2-3 cigaretės vandeniu ir palaikius, o vėliau tą vandenį išgėrus, galima nusinuodyti.

Organizmui kenkia ne tik nikotinas, bet ir kitos tabako sudėtinės dalys, kurių jau yra surasta apie 1000. Iš jų, be nikotino, pavojingiausi yra jam giminingi alkaloidai: nikotininas, noloteinas, nikotelinas, nikoteinas, taip pat benzopirenas, anglies viendeginis (smalkės), angliarūkštė, smalingos medžiagos ir kt. Tomis žalingomis medžiagomis nuodijasi ne tik patys rūkantieji, bet jie priverčia nuodytis ir tuos, kurie su rūkančiais būna kartu. Pavyzdžiui, ištyrus restoranuose prirūkytą orą, rasta, kad šimte kubinių metrų šio oro būna iki 14,4 miligramų benzopireno, kai tuo tarpu lauke vi-

duiniškai jo būna tik apie 0,28-0,46 mg. Vadinas, restoranų ore jo būna 31-51 karto daugiau negu lauko ore! Kadangi benzopirenas ir kitos pavojingos dūmuose esančios medžiagos, kaip arsenas, chromas, nikelis ir smalingos medžiagos, nuolat pakliūdamos į organizmą, gali sukelti plaučių vėžį, tai dažnas alsavimas tiek restoranų, tiek ir kitų patalpų dūmais prisotintu oru, yra taip pat kenksmingas.

Labai jautrūs tabako dūmams žmonės yra linkę į alergines bronchų ir plaučių ligas, taip pat į širdies vainikinių kraujagyslių spazmus (stenokardiją bei išeminę širdies ligą), ypač sumažėjus deguonies kiekiui prirūkytame ore. Kartu su rūkančiais nuolat gyvenant ar dirbant vienoje, ypač ankštose patalpose, ir nerūkantiems ima grėsti tie patys pavojai, jei tos patalpos mažai vėdinamos. Labai pavojingas rūkymas vairuojančiam ir su juo važiuojantiems automobilyje. Yra didžiausias įžūlumas ir nemandagumas, jei automobilyje kuris nors pradeda rūkyti, net nesiklauses kitų, drauge važiuojančių. Bet manytume, kad jau net ir klausiti yra nemandagu, nes kitam gal nepatogu užprotestuoti, o paskui jis turi springti nuo kenksmingų cigaretės dūmų.

Rūkantieji ne tik sau gadina sveikatą, bet ir savo vaikams. Pavyzdžiui, rūkančios nėščios moterys du kartus dažniau persileidžia, o jei ir gimsta kūdikiai, tai dažnai neišnešioti ar su įvairiais apsigimimais. Jei nėščia moteris rūko, vaisiaus augimas sulėtėja. Juo daugiau nėščia moteris rūkė cigarečių per dieną, tuo didesnis kūdikio svorio kritimas. Nustatyta, kad nėščios moters rūkymas labiausiai pakenkia kūdikiui ketvirtame nėštumo mėnesyje. Rūkančios motinos kūdikio organizmo augimas atsilieka kurį laiką ir gimus. Mokslininkams ištyrus 1700 rūkančių motinų vaikų, buvo nustatyta, kad jų ne tik kūno, bet ir proto plėtojimasis atsilieka net iki 11 metų amžiaus. Tokie vaikai blogai mokosi, jiems kur kas sunkiau išmokti skaityti, rašyti, ir skaičiuoti.

Įrodyta ir tai, kad net tokiais atvejais, kai pačios moterys nerūko, o rūko tik vyrai, rūkymas gali sukelti įvairius kūdikių apsigi-

Knygos

Dešimtoji B. Railos knyga

t. alga

Bronys Raila plačiajai išeivijos lietuvių visuomenei yra bene geriausiai žinomas publicistas ir literatūros kritikas-eseistas, okupuotos Lietuvos ir čionykščio politinio bei kultūrinio gyvenimo kronikininkas ir vertintojas. Jo raštų devyni stambūs tomai, išleisti per pastaruosius du dešimtmečius, rodo jo pastovų ir nenutrūkstantį dėmesį viskam, kas formuoja šiandieninį mūsų dvasinį veidą. Pernai išleista dešimtoji knyga "Vaivos rykštė", apimanti, kaip jos antrinis pavadinimas sako, "šimtą prakalbų į Lietuvą", autoriaus gyvu žodžiu perduotų per

mimus, ligas, net dažnesnį mirtingumą. Didžiausias kūdikių mirtingumas būna tų tėvų, kurie abudu rūko. Stipriai rūkančių tėvų kūdikiai du kartus dažniau gimsta su įgimtomis širdies ydomis, vilko rykle, kiškio lūpa ar galūnių defektais. Nustatyta, kad tokie kūdikių apsigimimai nepriklausė nuo rūkančių tėvų amžiaus ir lygiai dažnai pasitaiko tiek jauniems, tiek ir vyresniems tėvams, jei tik jie stipriai rūkė.

Ieškant priežasties, kodėl rūkančių vyrų šeimose kūdikiai dažniau gimsta su įvairiais trūkumais, pasirodė, kad jau po vienerių ar kartais tik po penkerių metų rūkymo vyrams žymiai sumažėja spermatozoidų skaičius ir jų judrumas sėkloje. O ypač dideli

Laisvės radiją (Radio Liberty) 1975-1979 metų laikotarpy. Kai kuriuos skaitytojus nuraminant ar jų negąsdinant, būtų galima knygoje sudėtus gabalus gal tiksliau pavadinti "prakalbėlėmis", anaipol ne bandant jas sumenkinti, bet dėl jų 5-6 minučių ilgio (nustatyto užsakovų), kuris knygoje vietomis praplėstas įžangėlėmis ir užsklandiniais paaiškinimais.

Prakalbų tikslas buvo gimtojo krašto klausytojams nušviesti "sovietinius užmojus, drastiškai klastoti Lietuvos politinę praeitį" ir "kritiškai įvertinti kitus tos rūšies nuotykius dabartyje", atitaisant pramanas, iškraipymus ir pagyras.

Nėra abejonės, kad šitokie atitaisymai yra būtinais reikalingi. "Jei ne vyresniajai kartai, tai lietuviškam jaunimui, iš kurio griškevičiai dabar taip įtūžusiai mėgina išplėsti tautos kelių sąmonę, praeities atminimą, tautinio atgimimo ir nepriklausomybės atstatytojų įvertinimą, herojų meilę ir laisvės lūkestį" (36 p.).

Šias prakalbas, tematiškai sugrupuotas į tuziną ilgesnių ir trumpesnių skyrių, išprovokavo sovietinėje Lietuvoje išleistos knygos, periodikoje paskelbti straipsniai, prisiminimai, bendraamžių ar draugų sukaktyš ir kitos panašios progos. Kai kurie tų leidinių ir yra tiesiogiai ir nedviprasmiškai skirti tenykštės visuomenės politiniam glušinimui,

spermatozoidų pakenkimai atsiranda, jei vyras rūko ilgiau, pvz. 11-15 metų. Tokie nuo rūkymo atsiradę spermatozoidų pakenkimai, be abejo, žalingai atsiliepia kūdikiams.

Reikia tik stebėtis, kad šiuo metu, kai žmonių išsilavinimas pasiekė tokį aukštą lygį, vis dar yra tiek daug žmonių, ypač jaunimo, kurie išdrįsta save ir su jais bendraujančius žmones bei ateinančias kartas statyti į tokį pavojų.

Prisiminę šio straipsnio antraštę "Žudikai ir kenkėjai, kurių niekas nebaudžia", turime sutikti, kad jų paprastai nebaudžia valstybių įstatymai, bet dažnai juos labai žiauriai nubaudžia gamta. Ne tik juos, bet ir jų vaikus.

ir apie juos užsiminti, pirmuoju žvilgsniu, gal net nebūtų verta. ("Net neįauku kalbėti, kada viskas yra arba plikas melas, arba tartum tyčiom rėžiama kaip tik priešingai, negu būtų iš tikrųjų" — 36 p.), tačiau laiku į tai reaguoti verta jau vien dėl to, kad rašytas žodis išlieka ilgesniam laikui, o šandien paskleistiems melo nuodams rytoj gali būti žymiai sunkiau besurasti priešnuodžių... Prie šitokių leidinių skirtinas ne vien komunistinių propagandistų kolektyvo parašytas naujųjų laikų mūsų tautos istorijos falsifikatų rinkinys "Išdavystės keliu", bet ir išėivijoje tarpusių "tarybinių žvalgų" (t.y. šnipų) prisiminimai, kaip Vyt. Alseikos "Trys dešimtmečiai emigracijoje" ar J. Mikuckio "Šioje ir anoje pusėje", kuriuos B. Raila gana plačiai užgriebia. Daug atitaisytinų iškraipymų jis randa ir tenykščių autorių memuarinėse knygosė (Michalinos Meškauskienės "Ateities viltys") ir periodikoje paskelbtose (H. Korsakienės, T. Vaičiūnienės, G. Dauguvietytės ir kitų) atsiminimų nuotrupose. Čia, kaip ir sovietinėse enciklopedijose, antologijose ir biografijose, iškalbingiausiai atitaisyimų prašosi gausūs ir sąmoningi nutylėjimai, praleidimai, o gal ir cenzūros išbraukymai bei pataisymai. Vargu kuris išėivijos rašytojas panašiam darbui nors iš tolo galėtų reikalingomis kvalifikacijomis prilygti B. Railai. Ne veltui gi, šitai žinodami, tenykščiai propagandistai jį už kitus dažniau ir linksnioja, nepagailėdami išvirkštinių "komplimentų".

Tenykščiams propagandistams ar istorijos klastotojams ne mažiau skaudūs turėto būti ir B. Railos nuolat keliami ar pabrėžiami dažni jų pačių melagiškumai ar kontradikcijos. Geras pavyzdys čia galėtų būti ir išėiviskųjų politinių veiksnų traktavimas, iš vienos pusės bandant juos visiškai nuvertinti, o iš kitos — padaryti galingais vakarietiškųjų žvalgybų ar valdžių įrankiais, tuo pačiu, kad ir nenoromis, parodant, jog su jais skaitomasi, jų veikla ar balsas daug reiškia. Arba vėl: "Ir kokia savotiška 'moralinių vertybių' logika! Saugumo žurnalistų veikaluose paprastai didžiujamasi sovietų žvalgybos laimėjimais ir paveikumu. Tatai

piešiama, kaip kažkas gera, tauru, kaip šlovė. Bet jei tik kur išlenda kitų tautų ar kraštų žvalgybų pirštai — tada bjauru, parsidavimas, išdavystė, niekšybė..." (119 p.).

Tiksliai nustatyti šių prakalbų populiarumą okupuotoje Lietuvoje, žinoma, nebūtų imanoma, tačiau jau ir pratarmėje pasisakydamas "apie šio veikalo paskirtį ir formą", B. Raila taria: "Daugelis liudininkų patvirtino, kad transliacijos Lietuvoje buvo girdimos ir klausomos, nors miestuose, ypač Vilniuje, stiprių parplių trukdomos. Tai nusprendžiau dar kartą klausytojus pasiekti šių prakalbų spausdintu rinkiniu, o tuo būdu ir užsienio lietuviams priminti, kokį dialogą su tėvyne mes, josios 'išdavikai', čia vis palaikom ir kokiais bendrais rūpesčiais sielojamės" (7 p.).

Čionykštis skaitytojas B. Railą pažįsta ne vien iš gražių žodžių, šmaikštaus, kandaus, sarkastiško stiliaus, bet ir iš sugebėjimo užintriguoti šviežia mintimi, sudominti vertinga informacija ar puikiai nupieštais savo gerai pažintų reikšmingų ir įdomių asmenybių paveikslais. Kad visa to nestokoja nė "Vaivos rykštė", geriausiai pailiustruoja knygos gale pridėta septynių smulkiu šriftu išmargintų puslapių "Vardų ir temų rodyklė" ir vieno puslapio panaudotų knygų bei žurnalų sąrašas.

Ar bereikia įtikinti, kad "Vaivos rykštė" praplės horizontus ne vienam skaitytojui, neturinčiam progų tenykščio gyvenimo iš arčiau pasekti? Knygos leidėjai, matyt, neturi pagrindo suabejoti autoriaus populiarumu, "Vaivos rykštė" išleisdami čia šandien neįprastu 1000 egzempliorių tiražu. Jų optimizmui pritariant, reikėtų pridurti, jog ši knyga ilgam išliks kaip vertingas okupanto kėslų ir išėivijos santykių su kraštu dokumentas ir informacijos šaltinis.

Bronys Raila VAIVOS RYKSTĖ. Šimtas prakalbų į Lietuvą. Išleido Viltis, 1980. Išleidimą parėmė Lietuvių fondas (\$1,000), Liet. Žurnalistų S-ga (\$500) ir Dr. N.N. (\$500). Viršelis ir aplankas dail. Algirdo Kurausko. 430 pusl., kaina \$10.00.

Tėvynėje

Paruošė VYTAS BUTVILA

ZVILGSNIS Į TĖVYNĘ

Ir dienos kelyje, ir nakties sapnuose mes matome savo gražiąją tėvynę Lietuvą. Ji mums dvasinių turtų brangiausias aruodas. Jos žemė, lyg deimantais išklota, kur purvas virsta juodu brangakmeniu, o dulkės žėri auksu. Dabar ji pavergta, kankinama, ašarose paskendusī. Ji gyva skausmuose, kūrybinga tamsoje, karšta tikėjimu ir viltimi.

Kai tėvynėje rieda raudoni tankai, gabendami rusinimo ginklus, lietuvio genijus kovoja, ieškodamas laisvės spindulių, kalėjimų grasinimus ir vergų stovyklas atidėdamas rytojui, jis dvigubai ar trigubai atidirba šiai dienai.

Ant rašomojo stalo krūva laikraščių, žurnalų, gautų iš Lietuvos. Gali verkti, gali juoktis ir tik trupinėliais pasidžiaugti, kurių tiek maža. Šalia partinės spaudos atsirado ir pogrindžio spauda, kuri atidengia tikrąjį Lietuvos gyvenimo vaizdą. Šalia rusų, komunistų, išdavikų kitą didelę Lietuvos dalį sudaro taurūs lietuviai, kurie, kaip rašytojų suvažiavime 1946 m. spalio 1-2 d. Vilniuje pareiškė mūsų žymusis rašytojas V. Mykolaitis-Putinas: "Kaip jūs kovojate už savo idėjas, taip aš galiu kovoti. Kaip jūs sėdėjote kalėjimuose, taip ir aš galiu sėdėti" (pogrindžio žurnalas "Alma Mater", nr. 4).

"Aš — revoliucijos dalyvis, aš — komunistas", šaukia poetas Antanas Jonynas, bučiuodamas raudonąją vėliavą ir didžiudamasis Lenino ordinais, o ten slėptuvėse tarška rašomosios mašinėlės, skleisdamos laisvės žodį.

"Mes, komunistai, gerbiame islamą, kaip ir kitas religijas, ir jas išpažįstančių žmonių religinius įsitikinimus", sakė komunistų partijos 26-tame suvažiavime draugas L. Brežnevas, o tuo pačiu metu Lietuvoje teisė ir kaltino žmones už tikėjimą ir bažnyčių lankymą.

SUSIDOMĖJIMAS KAZIU BORUTA

Rašytojas Kazys Boruta buvo ištremtas į Sibirą ir prarado sveikatą Gulage. V. Drazdauskas, kuris buvo grožinės literatūros direktorius ir išleido K. Borutos knygą "Baltaragio malūnas" (ji 1946 m. buvo išimta iš bibliotekų), taip pat atsidūrė Gulage. O štai 1980 m. "Literatūros ir meno" 44-tame numeryje kritikė Dalia Striogaitė, rašydama apie Vytauto Kubiliaus knygą "Kazio Borutos kūryba" (Vaga, Vilnius, 1980) ir Valerijos Vilnonytės "Kazys Boruta" Bibliografija 1920-1976 (Respublikinė valstybinė biblioteka. Vilnius, 1978), sako: "Pastaruoju metu iškilęs susidomėjimas Kaziu Boruta bei jo kūryba, kuri lig šiol dar vis nebuvo išsamiai, visapusiškai išnagrinėta, tarsi užtelėjusi banga išmetė į krantą reikšmingų mokslinių veikalų. Kai prieš keletą metų "Vagos" leidykla išleido kūrėjo atminimui parengtus Raštus, po to visai dėsningai sekė personalinės rašytojo bibliografijos pasirodymas, o štai dabar turime jau ir monografiją "Kazio Borutos kūryba".

GRIŠKEVIČIUS PRIZADEJO BREŽNEVUI MĖSOS IR PIENO

Komunistų partijos suvažiavime po ilgos, keturias valandas užtrukusios Brežnevo kalbos kalbėjo mažieji vadai. Savo kalboje Lietuvos komunistų vadas Griškevičius, daug kartų gyręs Brežnevą, dar pridėjo: "Lenininiu darbo stiliumi, politiniu išmintingumu ir žmogiškumu, nuolatiniu rūpinimusi liaudies gerove, nenuilstama kova už taikos išsaugojimą ir stiprinimą Leonidas Brežnevas pelnė plačiausią pripažinimą ir giliausią pagarbą mūsų šalyje ir visame pasaulyje" (plojimai). Paskui, baigdamas kalbą, užtikrino Brežnevą, kad parūpins mėsos ir pieno: "Lietuvos TSR vidutiniškai vienas asmeninis pagalbinis ūkis praėjusiais metais,

tesiogiai realizuodamas produkciją mėsos kombinatuose ir pagal kontraktacijos sutartis, pardavė valstybei maždaug 290 kilogramų mėsos gyvo svorio, o skaičiuojant vienai asmeniniame pagalbiniame ūkyje laikomai karvei paruošta daugiau kaip 1600 kilogramų pieno. Bet galima pasiekti ir geresnių rodiklių. Nenukrypstamai vykdydami partijos numatytus uždavinius, stengsimės, kad būtų geriau naudojamas šis maisto produktų šaltinis”.

ADOMO MICKEVIČIAUS PAMINKLAS

“Literatūra ir menas” lapkričio 1 d. numeryje rašo: “1915 m. į Vilnių atvyko žmogus, kuriam buvo lemta tapti vienu didžiausių romantizmo poetų ir atlikti ypatingą vaidmenį lietuvių bei lenkų dvasiniame gyvenime. Vilnius, kaip ir pati Lietuva, buvo pusė Adomo Mickevičiaus likimo, jo meilė ir nostalgija.

Kol kas didžiausią paminklą Lietuvoje sau yra pasistatęs pats A. Mickevičius — kūriniais, išverstais lietuvių poetų. Poeto gyventas vietas dabar žymi tik memorialinės lentos ir muziejėlis. Ikikarinę idėją pastatyti Vilniuje monumentą A. Mickevičiui primeina kelios lenkų skulptoriaus H. Kunos granitinės plokštės su reljefais, suguldytos prie Dailės instituto rūmų. A. Mickevičiaus temą vaizduojamojoje lietuvių dailėje lietė skulptoriai E. Varnas, P. Deltuva, A. Ambraziūnas. O dabar Lenino premijos laureato Gedimino Jokūbonio dirbtuvėje iš gipsinio darbo modelio į molį perkeliamas 4,5 m aukščio turėsiantis kūrinys bus pirmasis skulptūrinis paminklas, pastatytas didžiajam poetui Lietuvoje, jo jaunystės mieste.

Paminklui numatyta vieta — trikampė erdvė senamiesty šalia Šv. Onos bei Bernardinų ansamblio ir Vilnios. Netoliese A. Mickevičiaus gyventa, vaikščiota; pasakojama, kad priešais Šv. Onos bažnyčią buvusios Bernardinų kapinaitės teikusios sugestijų poeto kūrybai”.

KAIP GIMSTA TAUTINIAI ŠOKIAI?

Mūsų spaudoje daug buvo rašoma apie tautinius šokius ir ne kartą linksniuojama Juozo Lingio pavardė. Dabar J. Lingys

(“Tiesa”, nr. 44), “Lietuvos” ansamblio vyriausiasis baletmeisteris, pasisako, kaip gimsta jo vadovaujamos grupės tautiniai šokiai ir koks jų tautosakinis atitikmuo. Jis taip rašo: “Šokiu galima perpasakoti ištisą žmogaus gyvenimą, atskleisti jo likimą ir darbus, jausmus ir svajas. Šokis nepaprastai talpus ir iškalbingas.

Daug metų studijavau liaudies šokius, gilinausi į tautosakininkų surinktą medžiagą. Rankraščiuose radau šimtus lietuvių liaudies šokių aprašymų. Neiššesiamu kūrybos šaltiniu tapo susitikimai, pokalbiai su vyresniosios kartos žmonėmis. Visa tai vėliau ir įgalino praturtinti “Lietuvos” ansamblio programą — jos choreografinę dalį — naujais šokiais.

Baletmeisterio darbas nesibaigia vienu ar kitu sukurtu šokiu, kuris, aišku, niekada ir nėra iki galo tobulas. Šis darbas nuolat reikalauja ieškoti naujų choreografinės išraiškos priemonių.

Kaip gimsta šokis? Kurdamas jį, stengiuosi nenutolti nuo liaudies šokio dvasios, nors kai ką, ypač sukinius, kai kuriuos šoulius pritaikau, remdamasis klasikiniu baletu. Tai liaudies šokį pagyvina, suteikia galimybių meistriškiau jį atlikti. Visuomet ieškau šokio idėjos — be jos jisai būtų tinkamas tik pramogai. Idėją atskleisti padeda visi komponentai — muzika, tekstas, judesiai, brėžinys, nuotaika”.

150 METŲ NUO JURGIO ZAUERVEINO GIMIMO

“Literatūros ir meno” savaitraštyje Domas Kaunas straipsnyje “Tautų ryšininkas” rašo apie Jurgį Zauerveiną, antrojo Lietuvos himno autorių.

Jurgis Julius Justus Zauerveinas gimė 1831 m. sausio 15 d. Hanoverijoje, tačiau didesnę jaunystės dalį praleido Gronau miestelyje, į kurį 1841 m. persikėlė jo tėvai. Dar gimnazijos suole jaunuolis išmoko graikų, lotynų ir hebrajų kalbas. Studijuodamas Getingeno universitete, iš anglų, vengrų, ispanų, o Vienos universitete — iš turkų, serbų studentų išmoko jų gimtąsias kalbas. Getingeno turgaus aikštėje žmonės matė studentą tupint prie laužo, “valkatų” apsuptą. Tai

būsimasis poliglotos gilinosi į čigonų kalbos paslaptis. Nukeliavęs į Angliją, išmoko škotų ir airių; iš misionierių, kurių netrukė Londone, kinų, indų, Kaukazo, Vidurinės Azijos gyventojų ir kitas rečiausias kalbas. Afrikos genčių dialektus įvaldė, nukeliavęs į jų žemes. Nemažai kalbų (lietuvių, sorbų, lenkų, norvegų ir kt.) J. Zauerveinas mokėjo taip gerai, kad laisvai rašė eiles. Kiek kalbų jis iš viso mokėjo? Į šį klausimą atsakyti sunku. Pats J. Zauerveinas 1885 m. savo dienoraštyje užrašė, kad jis moka 60 kalbų. J. Basanavičius, geras poligloto draugas, tvirtino: apie 70-80.

J. Zauerveinas studijavo kalbas, filosofiją bei teologiją, tačiau mokslininku netapo, nors 1873 m. Getingeno universitetas jam suteikė filosofijos daktaro ir laisvųjų menų magistro laipsnius, o Krokuvos akademijos antropologijos skyrius išrinko savo nariu.

Su lietuviais J. Zauerveinas susidūrė jaunystės mieste Gronau. Tai buvo fabriku darbininkai, iš jų ir išmoko lietuviškai (M. Kūjaus žiniomis, J. Zauerveinas lietuvių kalbą išmoko iš katekizmo, rasto Prahos universiteto bibliotekoje). 1874 m., grįždamas iš Tartu, stabtelėjo Stalupėnuose. Tai buvo pirma pažintis su Mažąja Lietuva. Nuo 1877 m. kalbų mokovas lietuvininkų žemėje ėmė lankytis nuolat. Dažniausiai jis apsidodavo Šilininų kaime, kurį supo nuostabi Šorelių giria. Ją J. Zauerveinas praminė "Rojaus darželiu" ir apdainavo savo lietuviškuose eilėraščiuose. Poetas netruko suartėti su "Lietuviškos ceitungos" redaktorium M. Šernium bei kitais Mažosios Lietuvos visuomenininkais.

Poetas piktinosi Prūsijos valdžios germanizavimo politika, ypač stipriai jaučiama švietimo sistemoje. 1882 m. jis iškėlė mintį įsteigti Lietuvišką mokslo draugiją. Nors sumanymą priešininkai ir sužlugdė, tačiau pastangos nebuvo bevaisės: 1885 m. įsikūrė "Birutės" draugija. 1887 m. poetas išrenkamas jos pirmininku. J. Zauerveinas prisidėjo prie Lietuvių rinkiminės draugijos įsteigimo, agitavo organizuoti sekmadienines jaunimo mokyklas, parašė kelis peticijų

tekstus (1878, 1888, 1896) Vokietijos monarchams.

1879 m. pradėjęs bendradarbiauti "Lietuviškoje ceitungoje", poetas per 20 metų sukūrė daugiau kaip 300 eilėraščių, poemų ir baladžių, romantiškai aukštinančių lietuvių kalbą, jų kaimo gamtos grožį. . .

J. Zauerveinas mirė 1904 m. gruodžio 16 d. Osle (Norvegija). Jo kūnas buvo atvežtas ir palaidotas jaunystės miesto Gronau kapinėse.

PANEVĖŽIO TEATRAS

Panevėžio teatro vyriausias režisierius Donatas Banionis, paskirtas naujoms pareigoms vietoje Juozo Miltinio, straipsnyje "Vienu ritmu" rašo, kad "panevėžiečių dramų teatro tradicija nepertraukiama, išlaidoma ta kryptis, kurią nubrėžė teatro įkūrėjas J. Miltinis su savo mokiniais; tai žmogaus psichologijos tyrinėjimas, jos turtingumo ir prieštarų atskleidimas, remiantis pirmaklase dramaturgija".

Juozas Miltinis, nors formaliai ir nedirba teatro kolektyve, bet kūrybinis bendradarbiavimas tęsiasi. Panevėžio teatras yra vienas iš žymiausių plačioje tėvynėje".

LIETUVIŲ KALBOS LEIDINIAI

Paskutinį dešimtmetį lituanistai kalbininkai išleido nemaža vadovėlių, skirtų mokyklų lituanistams. 1971-1975 m. pasirodė doc. J. Pikčilingio "Lietuvių kalbos stilistika (I ir II d.)". Po docenčių E. Jakaitienės, A. Laigonaitės ir A. Paulauskienės "Lietuvių kalbos morfologijos" buvo išleista prof. J. Palonio "Lietuvių literatūrinės kalbos istorija". Praėjusiais metais išėjo E. Jakaitienės "Lietuvių kalbos leksikologija" ir prof. Z. Zinkevičiaus "Lietuvių kalbos istorinės gramatikos" pirmoji dalis. Naujausias vadovėlis — docento Aldono Pupkio "Kalbos kultūros pagrindai".

LIETUVIŲ KALBOS ISTORIOGRAFIJA

Leonas Gineitis, filologijos daktaras, vienas žymiųjų lietuvių literatūros tyrinėtojų, minint 60 m. amžiaus sukaktį, pareiškė: "Artimiausiu laiku įteiksiu leidyklai naują tyrinėjimų studiją — "Lietuvių lite-

rātūros istoriografija iki 1940 m.” Prie šios apybraižos dirbau beveik penkerius metus. Tai daugiau kaip 400 puslapių knyga, apimanti ilgą laikotarpį — pradedant pirmaisiais užsiminimais apie lietuvių literatūrą 16 šimtmetyje, baigiant ketvirtuoju mūsų amžiaus dešimtmečiu. Kokie momentai šiame tyrinėjime svarbiausi? Kaip žinia, lietuvių literatūros istoriografijos užuomazgos pirmieji darbai parašyti daugiausia ne lietuvių, o vokiečių, lenkų, lotynų kalbomis ir skirti ne tik mūsų, bet ir kitų tautų šviesuomenei. Todėl ir mano darbe didelis dėmesys — tarptautiniams ano meto mokslininkų ryšiams ir bendravimui. Studijoje plačiau apsisotą ties lietuvių raštijos darbininko Gotfrido Ostermejerio veikla ir jo vokiečių kalba parašyta “Pirmąja lietuvių giesmynų istorija”, plačiau tyrinėtą ir Liudviko Rėzos indėlis, vokiškai parašyta jo “Lietuviškos biblijos istorija”. Plačiai analizuoti “Lietuviškųjų raštų ir raštininkų” autoriaus Jono Šliūpo literatūros istorijos tyrinėjimai, duotas Mykolo ir Vaclovo Biržiškų, V. Maciūno istoriografinių ir knygotyrinių darbų įvertinimas.

Lietuvių literatūros istoriografijos apybraiža — pirmasis toks tyrinėjimas tarybinėje lietuvių istoriografijoje. Tikiuosi — jis bus naudingas moksliniams darbuotojams, dėstytojams, studentams ir visiems, besidomintiems lietuvių literatūros praeitimi”.

PRŪSŲ KALBA DABARTIES MOKSLUI

“Tiesoje” Saliamonas Vaintraubas rašo, kad jau dvidešimt metų senosios prūsų kalbos šaltinius, jos žodyną bei sandarą, ryšius su kitomis kalbomis, vertimų problemas tyrinėja Vilniaus universiteto baltų filologijos katedros vedėjas, akademikas Vytautas Mažialis.

Šiomet iš spaudos išeis daugiatomio darbas “Prūsų kalbos paminklai” antroji dalis. Pirmojoje, pasirodžiusioje anksčiau, buvo pateiktos iki mūsų dienų išlikusių XIV-XVI amžiaus prūsų kalbos šaltinių fotokopijos, antroje spausdinami vertimai, platūs komentarai. Šis kapitalinis darbas tęsiamas toliau. Lygiagrečiai V. Mažiulis baigia ruoš-

ti trijų dalių prūsų kalbos žodyną. Jame bus pateikta apie pusketvirto tūkstančio žodžių.

Pats seniausias iki mūsų dienų išlikęs rankraštinis baltų kalbų paminklas yra prūsiškas: tai nedidelis XIV amžiaus vokiečių-prūsų kalbų žodynėlis.

Dvejais metais anksčiau negu pirmoji lietuviška knyga išspausdinta prūsiškai. Tyrinėtojai taip pat domisi šen bei ten — senuosiuose dokumentuose, vietovardžiuose ir panašiai — aptinkamais atskirais kalbos fragmentais”.

LIETUVOS MOKSLINĖ VEIKLA

Lietuvos Mokslų akademijos visuotiniame susirinkime prezidentu perrinktas J. Matulis. Institutų direktoriais patvirtinti: Lietuvių kalbos ir literatūros — K. Korsakas; Matematikos ir kibernetikos — V. Statulevičius; Fizikos — J. Viščas; Puslaidininkių fizikos — J. Požela; Fizikinių-techninių energetikos problemų — J. Vilemas; Chemijos ir cheminės technologijos — R. Višmirskis; Biochemijos — L. Rasteikienė; Zoologijos ir parazitologijos — P. Zajančauskas; Botanikos — A. Merkys; Ekonomikos — J. Maniušis; Istorijos — B. Vaitkevičius; Filosofijos, sociologijos ir teisės — J. Macevičius.

Ataskaitiniais metais išradimais pripažinta 111 darbų. Iš spaudos išėjo 190 leidinių, jų tarpe 60 monografijų. Mokslininkų darbai buvo patentuoti JAV, Anglijoje, Kanadoje, Vokietijoje ir kitur.

• Nobelio laureato Adolfo Perez Esquivel kambary Buenos Aires mieste yra kryžius ir popiežiaus Jono Pauliaus II paveikslas. Jis yra pasakęs: “Mes esame beginkliai, neturime jėgos, bet mes turime didesnę jėgą, kuri išplaukia iš Šv. Rašto”.

• Kun. Robert F. Drinan, kuris, paklausęs popiežiaus raginimo, pasitraukė iš JAV kongreso, dabar priimtas dėstyti Georgetown universitete, teisių centre. Čia jis visų pirma praves seminarą tarptautinių žmogaus teisių klausimais.

• Nauju Paryžiaus arkivyskupu popiežius Jonas Paulius II paskyrė Jean Marie Lustiger, 54 m., į katalikybę atsivertusį žydą, kurio motiną naciai yra nužudę Auschwitzte. Jo tėvai—Lenkijos žydai. Prieš tai jis buvo Orleano vyskupu Prancūzijoje.

Kalba

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S.J.
Patarėjas — PROF. PETRAS JONIKAS

KALBOS KULTŪRA

Rūpinantis kalbos dalykais, dabar vis labiau ir labiau įsigali terminas “kalbos kultūra”. Lietuvoje jau nuo 1961 m. eina neperiodinis leidinėlis “Kalbos kultūra”, kuriame rašoma apie taisyklingą lietuvių kalbos vartojimą ir kovojama su visokiomis į mūsų kalbą besibraunančiomis svetimybėmis.

Žodis “kultūra” gali būti įvairiai aptariamas ir vartojamas įvairiomis prasmėmis. Mūsų reikalui tinkamiausias šio žodžio aptarimas galėtų būti toks: *tobulumo laipsnis, pasiektas kurioje nors srityje*. Pvz. kalbos kultūra, daininko balso kultūra ir pan. (žr. žodį “kultūra” Dabartinės lietuvių kalbos žodyne, Vilnius, 1972).

Kalbos kultūrai priklauso taisyklingas rašymas, tarimas, kirčiavimas, svetimybių ir visokių nevartotinių žodžių bei posakių vengimas. Apie tai šiame kalbos skyriuje ir rašoma. Mažiausiai esame rašę apie kirčiavimą dėl to, kad spaustuvė neturi reikiamų kirčio ženklų. Žinoma, ir neturint tų ženklų, galima šiaip taip išsiversti, paaiškinant, kur ir koks kirtis turi būti dedamas. Duosime keletą pavyzdžių, pakalbėdami apie kai kuriuos daugelio netaisyklingai kirčiuojamus žodžius.

Ketvirtis. Tai yra II-osios kirčiuotės daiktavardis, kirčiuojamas taip, kaip *kirtis* — riestinis priegaidės ženklas ant *r*. Daugelis ši žodį (ketvirtis) kirčiuoja netaisyklin-

gai, dėdami riestinį priegaidės ženklą ant *e*, t.y. kirčiuodami pirmąjį skiemenį.

Mašina. Šis žodis kirčiuojamas lygiai taip, kaip *mergina*. Kirčiuojamas paskutinis skiemuo — kairinis priegaidės ženklas ant *a*. Daugelis klaidingai kirčiuoja pirmąjį skiemenį, dėdami riestinį priegaidės ženklą ant *a*.

Naikinti. Daug kas kirčiuoja pirmąjį skiemenį, dėdami dešinį priegaidės ženklą ant *a*, bet reikia kirčiuoti skiemenį *kin*, dedant kairinį priegaidės ženklą ant *i*.

Pastangos. Kirčiuojamas pirmasis skiemuo *pa*, dedant riestinį priegaidės ženklą ant *a*. Kai kurie jį klaidingai kirčiuoja, dėdami dešinį priegaidės ženklą ant *a* skiemenyje *stan*.

Spausdinti. Reikia kirčiuoti pirmąjį skiemenį *spaus*, dedant dešinį priegaidės ženklą ant *a*. Daugelis jį klaidingai kirčiuoja — deda kairinį priegaidės ženklą ant *i* skiemenyje *din*.

KELETAS NETAISYKLINGAI VARTOJAMŲ ŽODŽIŲ AR POSAKIŲ

Dar kartą čia paminėsime keletą netaisyklingai vartojamų žodžių ar posakių, apie kuriuos šiame skyriuje jau esame rašę, bet vis dėlto daugelis juos tebevartoja.

Kas liečia. Kas dėl. Kas link. Štai keli šių rusicizmų pavyzdžiai: *Kas liečia šį klausimą*, norėčiau tiek pasakyti. *Kas liečia mane*, tai būk visiškai ramus. *Kas dėl mano reikalų*, tai tik tiek galėčiau pasakyti. Nesiginčysiu *kas link šito dalyko*. *Kas link tautybės*, tai jie visi yra lenkai.

Šie sakiniai, apvalyti nuo nereikalingų rusicizmų, taip galėtų atrodyti: Šiuo klausimu norėčiau tiek pasakyti. Dėl manęs tai būk visiškai ramus. Apie savo reikalus tai tik tiek galėčiau pasakyti. Nesiginčysiu dėl šito dalyko. Jie visi yra lenkų tautybės (arba: Tautybės atžvilgiu jie visi yra lenkai. J. Jablonskis dar sakydavo: Tautybės jie visi yra lenkai).

Pramatyti ir numatyti. Šie du veiksmažodžiai daugelio yra maišomi, nors jų reikšmė yra skirtinga. *Pramatyti* reiškia *praregėti, pradėti matyti, pro ką nors matyti*. Pvz.:

Kačiukai gimsta akli, bet paskui *pramato* (praregi). Įvyko stebuklas — ligonis tuoj *pramatė*. Nors tas langas nešvarus, bet vis tiek galima šiaip taip *pramatyti*. Bet šis žodis negali būti vartojamas prasme *numatyti*, t.y. ką nors žinoti iš anksto, numanyti, nujauti, pranašauti. Pvz.: Jau yra *pramatytos* (=numatytos) visos ateinančių metų išlaidos. Aš jau seniai *pramačiau* (=numačiau), kad taip įvyks. Jokiu būdu nebuvo galima *pramatyti* (=numatyti, nujauti, atspėti), kuriuo keliu jis pasuks. Jau dabar turėtum *pramatyti* (=numatyti), ką studijuosi, baigęs gimnaziją.

To pasėkoje. Pirmiausia reikėtų priminti kad pasėka yra abejotinos darybos žodis, vietoj jo kalbininkai pataria vartoti *pasekėmė*. Tačiau nei *to pasėkoje*, nei *to pasekėmėje* yra nevertotini pasakymai, nes tai yra vertiniai iš svetimų kalbų. Tad užuot, pavyzdžiui, pasakius šių įvykių pasėkoje (ar *pasekėmėje*), reikia sakyti *dėl šių įvykių*. Štai dar pora pavyzdžių: Jis labai daug rūkė ir *to pasėkoje* (=dėl to) visai sugadino plaučius. Kai kurie labai neatsargiai vairuoja automobilį, ir *to pasėkoje* (=dėl to) įvyksta daug nelaimių.

Virš. Šis žodis yra sutrumpintas iš *viršuje* arba *viršum*. Pvz.: Padėk knygą *virš* spintos. Kregždės skraido *virš* stogų. Sakinyje jis eina prielinksniu. Jis netinka vartoti, kai kalbama apie skaičių. Pvz.: Uždirbau *virš* šimto dolerių. Šiame mieste gyvena *virš* milijono žmonių. Šiuos sakinius taip būtų galima pataisyti: Uždirbau *daugiau kaip* šimtą dolerių (arba: *šimtą dolerių su viršum*). Šiame mieste gyvena daugiau kaip milijonas žmonių (arba: milijonas su viršum, per milijoną).

Viso, iš viso. Norint nusakyti visą skaičių, visą sumą, lietuvių kalboje vartojamas prievoksmis *iš viso*, pvz.: Gavau *iš viso* dešimt laiškų. Susirinko *iš viso* šimtas asmenų. *Iš viso* surinkta penki šimtai dolerių. Būtų kalbos klaida, jeigu šiuose sakiniuose, užuot sakę *iš viso*, sakytume *viso*.

Statistiniuose leidiniuose, kanceliariiniuose dokumentuose ir periodinėje spaudoje labai dažnai šalia prievoksmio *iš viso* varto-

jamas žodis *viso*, pvz.: Maistui išleista 100 dol., šviesai 5 dol., kurui 10 dol., *viso* (=iš viso) 115 dol. Lietuvių kalbos kilmininko linksnis vienas nėra linkęs prievoksmėti. Dažniausiai šis linksnis prievoksmėja su prielinksniais, pvz.: *be galo, iš tiesų, iš lėto*. Kartais jis gali prievoksmėti ir su kitu kilmininku, pvz.: *Kiek viso gero (labo) gauni įplaukų? Vadinasi žodis viso prievoksmine reikšme neturėtų būti vartojamas.*

TRUMPAI IŠ VISUR

- Sovietų Sąjungos ateistų vadovaujami kalėjimų fabrikai, panaudodami vergų darbo jėgą, pelno sumetimais pradėjo plėsti gamybą eksportui religinių dalykų: kalėdinių kortelių, mažų betliejų, šventų statulėlių. Tai ypač gaminama Turkestano Alma-Ata koncentracijos lageryje eksportui į Didžiąją Britaniją.

- Kanados lietuvių kunigų vienybės pirmininku yra išrinktas pranciškonas kun. Augustinas Simanavičius, Toronto Prisikėlimo parapijos klebonas, sekretorium kun. Jonas Staškus, Lietuvos Kankinių parapijos klebonas, išdininku kun. Pranas Gaida, "Tėviškės žiburių" redaktorius.

- Europos katalikų vyskupų nutarimu, bendras ekumeninis krikščionių suvažiavimas bus šaukiamas ateinančių rudenį. Jame dalyvaus katalikų, anglikonų, stačiatikių, protestantų atstovai.

- Vatikano meno ekspertai restauruoja Mikelandželio paveikslus: "Sutvėrimas" ir "Paskutinis teismas" (Sikstinėje koplyčioje).

- Solistas Luciano Pavarotti dainavo Niujorke, Metropolitan operos rūmuose, koncerte, kuris buvo suruoštas sušelpiti neišgydomu vėžiu sergantį jo draugą kun. Vincentą Pulicano.

- Apie pusę Lenkijos komunistų partijos narių, o jų yra apie 3 milijonai, yra katalikai ir slaptai atlieka religines apeigas.

- Ekvadoro prezidentas Jaime Roldos ir užsienio reikalų ministras Alfonso Barrera pareiškė, kad juos paveikė popiežiaus Jono Pauliaus II skatinimas ieškoti taikos su Peru valstybe ir nutraukti karo veiksmus, kurie buvo prasidėję sausio 28 d.

- Italijoje keturi jaunuoliai, pasisakę esą raudonosios brigados nariai, įsibrovė į vieną Romos bažnyčią, uždarė ten keturis žmones ir paliko, gąsdindami, kad jie padeda bombą, kuri pasirodė nesanti tikra.

• JAV 97-tas kongresas pagal tikybas taip pasiskirsto: afrikietiškių metodistų episkopų 1, baptistų 51, apaštališkų krikščionių 1, krikščionių 3, Krikščioniškos Bažnyčios narių 4, Kristaus Bažnyčios 5, Dievo Bažnyčios 1, Krikščioniško Mokslo 4, Kristaus mokinių 1, rytų stačiatikių 1, episkopų 72, pirmos krikščionių Bažnyčios 1, graikų stačiatikių 5, žydų 33, paskutinės dienos šventųjų 11, liuteronų 23, metodistų 74, presbiterionų 57, Romos katalikų 136, Draugiškosios Bendrijos 2, unitarų 9, kongregacionalistų 12, krikščionių be specialios priklausomybės 2, protestantų be specialios priklausomybės 22, nenustatytos tikybos 4.

• Jugoslavijoje pirmą kartą po daugelio metų krikščionių informacijų centras galėjo išleisti tris ilgo grojimo plokšteles su kalėdinėmis giesmėmis.

• Popiežius Jonas Paulius II antroje vasario mėn. pusėje per 12 dienų atliko apie 25.000 mylių kelionę, aplankydamas Filipinus, Japoniją. Filipinuose susitiko su katalikų ir musulmonų delegacijomis. Maniloje vasario 19 d. 16 kankinių paskelbė palaimintaisiais, aplankė skurdžių rajoną, iškeldamas socialinių reformų reikalą. Popiežiui viešint Filipinuose, vienoje gumos plantacijoje sprogo paslėpta mina, užmušdama 16 saugumo pareigūnų, sužeisdama 4.

• Lankydamasis Japonijoje, popiežius pakvietė imperatorių Hirohito apsilankyti Vatikane. Imperatorius buvo susitikęs su popiežiumi, nežiūrint kai kurių partijų priešiško. Popiežius japonų kalba pasakė 7 minučių sveikinimo kalbą to krašto gyventojams. Lankydamasis Nagasaki mieste, popiežius pasmerkė ginklavimosi lenktynes. Japonijoje iš 117 mil. gyventojų katalikų yra apie 400.000.

• Aliaskoje popiežius buvo sustojęs vasario 26 d., grįždamas iš savo kelionės į Filipinus ir Japoniją. Popiežiaus sutikti į Anchorage miestą suvažiavo apie 40 tūkstančių žmonių. JAV vyriausybės vardu popiežių sutiko Darbo sekretorius R. Donovan ir gubernatorius J. Hammond. Kai kurie eskimai suvažiavo šunų traukiamomis rogėmis. Popiežiaus kelionė po Aziją sukėlė naujo entuziazmo tuose kraštuose. Buvo platus žmonių susidomėjimas, gausūs atgarsiai spaudoje, plačiai rodoma televizijoje.

• Čekoslovakijos komunistai Bratislavoje uždarė katalikų seminariją.

J. Pr.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

CHRONICLE OF THE CATHOLIC CHURCH IN LITHUANIA. No. 44. Šis numeris skirtas Nijolei Sadūnaitei. Leidžia Kunigų Vienybė, 351 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207.

“LAIŠKŲ LIETUVIAMS” METINĖ ŠVENTĖ

Pirmoji metinė šventė buvo suruošta 1960 metais, švenčiant “Laiškų lietuviams” dešimtmetį. Tada buvo įteiktos premijos ir pirmojo konkurso laimėtojams. Po to kasmet skelbėme konkursus ir turėjome metines šventes, per kurias įteikdavome konkursų laimėtojams premijas. Taip pat paprastai būdavo meninė programa ir vaišės. Šiais metais jau dvidešimt antrą kartą buvo metinė šventė balandžio mėn. 4 d., šeštadienį, 7 val. vak. Jaunimo Centro kaviniėje. Meninę programą atliko jaunimas: estradinė dainininkė Linda Ruzgaitė ir II kaimo aktoriai.

Šių metų konkurso tema buvo: “Kaip išlaikyti šeimos vienybę ir lietuviškumą”. Konkurso premijų mėcenatai: I — J. K. Vembrė, II — Jonas Veselka, III — J. J. Vizgirda, IV — Stefanija Rudokienė.

Premijų laimėtojai: I (150 dol.) — Gražina Kriaučiūnienė, II (100 dol.) — Dalia Staniškienė, III (75 dol.) — Kostas Paulius, IV (50 dol.) — Regina Šilgalienė.

AUŠROS VARTŲ TUNTAS 1949-1979. Čikagos lietuvių skaučių “Aušros Vartų” tunto sukaktuvinis leidinys. Redagavo v.s. Alė Namikienė. Dailininkė — ps. fil. Jūratė Eidukaitė-Okura. 132 psl., daug iliustracijų, kaina 5 dol. Leidinį galima gauti pas Aureliją Vaičiulienę, 6535 S. Campbell, Chicago, Illinois 60629.

J. Savasis. LAISVOS ATOSTOGOS. Trumpų apsakymėlių rinkinys. Išleido Lietuviškos knygos klubas 1980 m. 192 psl., kaina 6 dol.

Vytautas Volertas. GREITKELIS. Romanas. Išleido Lietuviškos knygos klubas. 164 psl., kaina 6 dol.

Janina Narūnė. PIRMŪNĖS AKADEMIKĖS. Trumpos biografinės žinios apie mūsų žymesniąsias moteris akademikes. Gausiai iliustruota. 200 psl., kaina nepažymėta.

LITUANUS. Vol. 27, No. 1. Šį numerį redagavo Antanas Klimas. Redakcijos ir administracijos adresas: Lituanus, 6621 S. Troy, Chicago, IL 60629.

Į LAISVĘ. Nr. 80(117). Politikos žurnalas. Redaguoja Vacys Rociūnas, 7328 Midland Rd., Independence, Ohio 44094. Administracijos adresas: Jonas Prakašas, 14 Thelma Dr., Bakersfield, CA 93305.

32 dol. aukojo S. Jurskytė.

24 dol. aukojo kun. J. Pragulbickas (užmokėjo už 3 prenumeratas Brazilijoje).

Po 12 dol. aukojo: kun. E. Stakus, P. Balandienė, J. Kaknevičius.

Po 3 dol. aukojo: P. Pajaujis, K. Jakštas, P. Sideravičius, V. Mažeika, M. Kudirkienė, E. Gimžauskienė, A. Lauraitis.

Po 2 dol. aukojo: K. Barzdukas, L. Vedegienė, S. Daržinskis, kun. F. Kura, F. Dimgailienė, P. Balčiūnas, K. Nenortienė, B. Lukas, A. Pakštys, B. Balčiūnienė, kun. K. Šimaitis, O. Kaselis, S. Lukas, G. Juškėnas, H. Pakalnis, V. Ročiūnas, A. Paulius, V. Biliūnienė, B. Baublys, S. Jakubonienė, O. Michelevičienė, L. Vėlančius, L. Barauskas, J. Juodikas, A. Laucis, E. Arlauskienė, J. Petrikas, J. Ugėnas, kun. J. Pakalniškis, P. Bielinis, V. Matulionis, kun. J. Bacevičius, M. Venckus, K. Mikužienė, L. Rumša, E. Vilimaitė, J. Stočkus, A. Naujokas, J. Andrašius, A. Šlutas, S. Vosylienė, A. Januška, M. Galeckas, kun. V. Kriščiunevičius, E. Mališauskienė, kun. Č. Auglys, L. Zurlis, K. Puskunigis, J. Paulėnas, ses. M. Mercedes, A. Vaitkus, G. Biskis, M. Gaputytė, V. Zubas, L. Šiaučiūnaitė, S. Rickutė, A. Jokūbaitienė, T. Zailskienė, B. Morkūnienė, O. Damas, V. Mikuckis, S. Lipčius, kun. J. Tautkus, V. Augas, D. Valiukėnas, P. Butkuvienė, M. Tarvydienė, O. Girmienė, S. Paketuras, A. Stanus, K. Stundžia, V. Volodka, kun. V. Aleksonis, J. Ambrizas, V. Garbenis, L. Giniūtė, E. Gaškienė, A. Gaška, I. Jacinavičienė, B. Petrošius, I. Truškūnienė, V. Laniauskas, J. Gritėnas, O. Dovydaitienė, S. Strolienė, P. Baltuonis, J. Briedis, B. Augustauskienė, M. Barienė, V. Kazlauskas, J. Karalius, P. Matiukas, A. Poskočimas, K. Rožanskas, T. Rymantienė, K. Skaisgirys, J. Susmuras, J. Tarasevičius, Z. Grybinas, O. Motiejūnienė, P. Skablauskas, O. Arlauskienė, A. Juodvalkis, D. Norkaitytė, I. Šalčiuvienė, E. Sereičikienė, S. Petrulis, A. Kavaliūnienė, V. Vizgirda, kun. T. Žiūraitis, S. Urbonienė, E. Ribokienė, J. Rukas, B. Raugas, V. Macijauskienė, L. Bieliauskaitė, K. Augūnas, J. Arvydas, J. Karuža, H. Laucius, B. Adamson, E. Šilgaliėnė, V. Barius, E. Vaišnie-nė, A. Zalubas, J. Šiaučiūnas, M. Malcius, E. Barškėtienė, L. Dainauskienė, L. Jaras, A. Juodka, J. Kanišauskas, E. Matukas, D. Petkauskienė, V. Vaitkevičienė, P. Sirgedas, E. Olšauskas, V. Pažiūra, C. Petrulis, V. Vaitkus, G. Lapėnas, T. Bogušienė, J. Kačkelis, J. Lapšienė, M. Pauliukonienė, S. Rudys, M. Židžiūnienė, D. Balienė, M. Kušlikienė, J. Povilaitienė, kun. A. Goldikovskis, O. Žilinskienė, R. Čepulienė, L. Gailiūšienė, A. Barzdukas, V. Vardys, V. Kezinaitis, J. Stonkus, B. Balys, A. Baradas, S. Dargis, B. Jankauskas, J. Raišienė, S. Strokienė, S. Stravinskis, K. Stasiulienė, J. Morkūnas, K. Dulys, J. Lescinskas, J. Banėnas, Z. Brenčienė, A. Jadviršienė, N. Kaveckienė, L. Morkūnas, J. Turčinskas, E. Lišauskienė, P. Balčiūnas, P. Grušas, M. Kuprionienė, H. Milak-nienė, M. Gureckienė, M. Šilkaitis, J. Lasinskas, kun. P. Katauskas.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas. Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Redaktoriaus pavaduotojas — Antanas Saulaitis, S.J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas, Nijolė Užabalienė, Gediminas Vakarlis. Administratorė — Aleksandra Likanderienė. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telef. 737-8400. Nekalto Prasiidėjimo Šv. Marijos Seserų spaustuvė, Putnam, CT 06260. Metinė prenumerata — 8 dol., atskiras numeris — 80 centų.